

Bezpečnostní situace na Blízkém východě, její trendy a dopady na globální bezpečnost

The Security Situation in the Middle East and its Trend and
Impacts on Global Security

Bc. Radovan Kováčik

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radovan Kováčik**
Osobní číslo: **A12312**
Studijní program: **N3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Bezpečnostní situace na Blízkém východě, její trendy a dopady na globální bezpečnost**

Téma anglicky: **The Security Situation in the Middle East and its Trends and Impacts on Global Security**

Zásady pro vypracování:

1. Vymezte daný region a používané pojmy.
2. Analyzujte dosavadní ozbrojené konflikty, bezpečnostní a mezinárodní vztahy v daném regionu/oblasti.
3. Proveďte syntézu získaných poznatků a zhodnoťte trendy.
4. Prozkoumejte možnosti a omezení regionálních přístupů k managementu těchto konfliktů.
5. Naznačte možnosti budoucího vývoje a možné dopady na globální bezpečnost.
6. Použité zdroje řádně ocitujte.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. **BARTOS, Otomar J a Paul Ernest WEHR. Using conflict theory. New York: Cambridge University Press, 2002, xi, 219 s. ISBN 05-217-9446-3.**
2. **BIRKELAND, Nina M. a Edmunt JENNINGS. Global Overview of Trends and Developments in 2010.**
3. **BUZAN, Barry. People, states, and fear: the national security problem in international relations. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1983, x, 262 p. ISBN 08-078-4113-7.**
4. **BUZAN, Barry a Ole WVER. Regions and powers: the structure of international security. New York: Cambridge University Press, 2003, xxiv, 564 s. Cambridge studies in international relations, 91. ISBN 978-052-1891-110.**
5. **BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap de WILDE. Bezpečnost: nový rámec pro analýzu. 1. vyd. Překlad Ivo Lukáš. Brno: Centrum strategických studií, 2005, 267 s. Současná teorie mezinárodních vztahů. ISBN 80-903-3336-2.**
6. **HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.**
7. **MARSHALL, Monty G. Fragility, Instability, and the Failure of States: Assessing Sources of Systemic Risk. Council on Foreign Relations: Center for Preventive Action, 2008. Working paper.**

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Kateřina Sulovská

Ústav bezpečnostního inženýrství

Datum zadání diplomové práce:

7. února 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

27. května 2014

Ve Zlíně dne 7. února 2014

prof. Ing. Vladimír Vašek, CSc.
děkan

doc. RNDr. Vojtěch Křesálek, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Predmetom tejto diplomovej práce sú ozbrojené konflikty na Blízkom východe od skončenia studenej vojny doteraz. Konkrétne konflikty, ktorým sa táto štúdia bude venovať, budú podrobené výskumu na základe dopredu daných výskumných otázok. Cieľom je rozpoznanie konfliktných trendov v regióne, určiť regionálny prístup a načrtnúť možný budúci vývoj v oblasti.

Klíčová slova: konflikt, vojna, ozbrojený, invázia, bojovník

ABSTRACT

The subject of this thesis are armed conflicts in the Middle East since the Cold War ended yet. Specific conflicts covered by this study will be paid will be subject to advance research on the basis of the research questions. The aim is to recognize conflicting trends in the region, identify regional approach and outline possible future developments in the field.

Keywords: conflict, war, armed, invasion, warrior

PodĎakovanie patrí predovšetkým mojej vedúcej diplomovej práce Ing. et Ing. Kateřine Sulovské za jej ochotu, čas a cenné rady k tejto diplomovej práci. Rovnako Ďakujem svojim rodičom, sestre a blízkym, ktorí ma podporovali počas celého môjho štúdia.

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně

.....
podpis diplomanta

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 VYMEDZENIE REGIÓNU A POUŽÍVANÉ POJMY	10
1.1 GEOGRAFICKÉ VYMEDZENIE REGIÓNU	10
1.2 REFLEXIA TÉMY V LITERATÚRE	11
2 PRÍSTUPY K RIEŠENIU KRÍZY	24
2.1 KLASIFIKÁCIA OZBROJENÝCH KONFLIKTOV	25
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
3 KONFLIKTNÝ KOMPLEX BLÍZKY VÝCHOD	37
3.1 VOJNA V IRAKU 2003.....	37
3.2 VOJNA V PERZSKOM ZÁLIVE	40
3.3 TURECKO – PKK.....	42
3.4 IRAK VERZUS ŠIITSKA OPOZÍCIA	44
3.5 IRACKÁ VLÁDA - KURDI	46
3.6 EGYPT – AL-GAMA ‘A AL-ISLAMIYYA, TAWHID WAL JIHAD.....	50
4 SYNTÉZA ZÍSKANÝCH POZNATKOV A TRENDY	56
5 MOŽNOSTI A OBMEDZENIA REGIONÁLNYCH PRÍSTUPOV K MANAGEMENTU KONFLIKTOV	59
6 MOŽNOSTI BUDÚCEHO VÝVOJA A DOPADY NA GLOBÁLNU BEZPEČNOSŤ	62
ZÁVER	71
CONCLUSION	72
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	77
SEZNAM OBRÁZKŮ	79

ÚVOD

Predmetom tejto diplomovej práce sú ozbrojené konflikty v regióne Blízkeho východu, ku ktorým došlo od konca studenej vojny. Región Blízkeho východu patrí k veľmi zaujímavým oblastiam sveta, a to z politického, ekonomického, sociálneho, geopolitického a aj bezpečnostného pohľadu. V práci budeme pod pojmom Blízky východ označovať tieto štáty: Bahrajn, Egypt, Irak, Irán, Izrael, Jemen, Jordánsko, Katar, Kuvajt, Libanon, Omán, Palestína, Saudská Arábia, Spojené arabské emiráty a Sýria.

Cieľom práce bude identifikovať hlavné trendy v oblasti ozbrojených konfliktov od konca studenej vojny. Ďalším cieľom bude určiť smer, akým by sa mali niesť rozhodnutia regionálnych štruktúr, aby sa konfliktná situácia opakovala čo najmenej. Ako tretí cieľ je načrtnutie možného vývoja Blízkeho východu v budúcnosti. Ozbrojené konflikty, ku ktorým došlo, sú významné aj z hľadiska medzinárodnej bezpečnosti, preto je identifikácia ozbrojených trendov v tejto oblasti užitočná.

Práca je koncipovaná do 5 hlavných častí. Najprv popíšem zvolenú metodológiu, ktorú som v práci použil. V teoretickej časti predstavím a vysvetlím hlavné témy teoretickej koncepcie, ktorá je následne použitá v praktickej časti. Práve v praktickej časti budem skúmať jednotlivé konflikty podľa stanovených kritérií, čo vyústi v trendy použité v bezpečnostnej analýze regiónu. Na záver práce predstavím možný budúci vývoj v horizonte 10-15 rokov.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEDZENIE REGIÓNU A POUŽÍVANÉ POJMY

1.1 Geografické vymedzenie regiónu

Geografické vymedzenie oblasti Blízkeho východu nie je jednoznačné. Najčastejšie sa toto označenie používa pre krajiny juhozápadnej Ázie, ku ktorým sa pridružujú aj krajiny severovýchodnej Afriky. Podľa Ministerstva zahraničných Slovenskej republiky vecí zahrňujeme do oblasti Blízky východ krajiny: Bahrajn, Irak, Irán, Izrael, Jemen, Jordánsko, Katar, Kuvajt, Libanon, Omán, Palestína, Saudská Arábia, Spojené arabské emiráty a Sýria. Môžeme sa stretnúť aj s pojmom „širší Blízky východ“, ktorý zahrňuje už spomenuté krajiny Blízkeho východu a susediace arabské krajiny ako Afganistan a Pakistan. Niekedy sa k nim pridružujú dokonca aj krajiny kaukazské napr. Azerbajdžan. Avšak, najmä v cudzojazyčných materiáloch, pojmy splývajú do jedného označenia Blízky východ.

Stretávajú sa tu nielen tri kontinenty, ale aj tri veľmi výrazné náboženstvá – kresťanstvo, judaizmus a islam. Tento región sužujú nepokoje od nepamäti, avšak nepokoje sa väčšinou týkali Arabsko-izraelského konfliktu. Od konca druhej svetovej vojny zažíva tento región vojny a nepokoje, ktoré už nemajú korene iba v náboženstve. Niektoré oblasti blízkeho východu (hlavne oblasti Perzského zálivu) sú bohaté na ložiská ropy, zemného plynu a iných fosílnych palív. Blízky východ obchoduje predovšetkým s týmito komoditami, a to približne 12 % so severnou Afrikou, 19 % s Európou a 52 % s Áziou (predovšetkým Čína, India, Japonsko a Južná Kórea).

Medzinárodný menový fond (MMF) používa iba pojem Stredný východ. Taktiež svetová banka (SB), ktorá rozdeľuje svet do 6 ekonomických oblastí používa iba pojem Stredný východ a severná Afrika. Tento región je SB vymedzený ako oblasť celého Arabského polostrova, krajiny na pobreží Perzského zálivu a Izrael.

Z pohľadu Európskej únie (EU) sa jedná o región omnoho užšie vymedzený. Kultúrna či ekonomická podobnosť krajín nie je rozhodujúca a do úvahy spadajú iba krajiny, s ktorými EU uzavrela nejaké bilaterálne obchodné dohody. V oficiálnych materiáloch Európskej komisie sa tak pod pojmom Stredný východ uvádzajú tieto štáty: Kuvajt, Saudská Arábia, Katar, Spojené arabské emiráty, Bahrajn, Omán, Jemen, Irak a Irán. Všetky spomenuté štáty okrem Jemenu, Iraku a Iránu sú členmi Rady pre spoluprácu v Zálive (Gulf Cooperation Council - GCC).[8]

Obrázok 1: Blízky východ

1.2 Reflexia témy v literatúre

Prvé zmienky teórie o vojne siahajú až do staroveku. Na Európskom kontinente sa nad vojnami zamýšľal aténsky stratég Thukydides, v Ázii to bol filozof Sun Tzu. V stredoveku sa toto štúdium fenoménu vojny spája s konceptom spravodlivej vojny, neskoršie sa Machiavelli prikláňa ku konfliktu v duchu realpolitiky. V rámci skúmania medzinárodných vzťahov sem môžeme zaradiť Clausewitza, ktorý sa zameriaval predovšetkým na vojnu, ale aj Kanta, ktorý sa sústredil hlavne na podmienky slúžiace na udržanie trvalého mieru. Moderné akademické disciplíny taktiež zachovávajú toto rozdelenie a najčastejšie sa nazývajú peace studies a conflict studies. Oba obory sú úzko prepojené.

Do prvej svetovej vojny sa záujem o štúdium konfliktu a mieru týkal iba jednotlivcov, avšak od tejto doby sa objavujú prvé snahy o systemizáciu poznatkov, ktoré neskôr vyvrcholili až v zriadení už spomenutých akademických disciplín.

Následky, ktoré napáchala prvá svetová vojna, podporili normatívny výskum podmienok mieru a na jeho základe vznikol obor medzinárodných vzťahov. Nenaplnené

idealistické očakávanie a následné vypuknutie novej vojny tento výskum značne oslabil a spomalil. V rovnakej dobe však zaznamenávame prvé pokusy a triedenie poznatkov o konfliktoch. V roku 1937 sa pokúsil Peter Sorokin o zozbieranie dát týkajúcich sa histórie a trendov vedenia vojen v niekoľkých európskych krajinách. Dielo Quincyho Wrighta *A study of War*, ktoré bolo vydané až po autorovej smrti v roku 1942, bolo pokusom o vytvorenie jasnej teórie vojny. V snahe dosiahnuť tento cieľ má dielo široký záber systematických informácií o dejinách vedenia vojen. Na začiatku 50. rokov potom vyšiel katalóg Lewisa Richardsona, ktorý sa zameriaval na výskum vojen z hľadiska počtu obetí.

Päťdesiate roky zaznamenávajú založenie *Center of research on Conflict resolution* na univerzite v Michigane, ktoré sa spája s menami ako Kenneth Boulding, hlavný protagonista vydávania žurnálu *Journal of Conflict Resolution*. [9]

Prvým významným projektom, ktorý sa zaoberal zbieraním štatistických informácií o vojne, sa stal *Correlates of War Project* (COW) založený 1963 J.D. Selingerom. Projekt COW predstavuje dôležitú konfliktnú databázu doteraz, dnes mu však konkurujú iné, nové databázy, ktoré hojne využívame aj v tejto konfliktnej štúdii. K najznámejším patrí *Upsalla Conflict Data Program* (UCDP), *Center for International Development and Conflict Management* (CI-DCM) na univerzite v Marylande alebo *Konflikt-Stimulations-Modell* (KOSIMO) spojený s univerzitou v Heidelbergu.

Koncom 50. rokov sa štúdiom konfliktov začínajú zaoberať aj vedci v severnej Európe. Skupina vedcov na čele s Johanom Galtungom zakladajú v roku 1959 *Peace Research Institute Oslo* (PRIO), ktorý vydáva ďalší významný žurnál *Journal of Peace Research*. V roku 1966 vznikol *Stockholm International Peace Research Institute* (SIPRI) a o tri roky na to TAPRI – *Tampere Peace Research Institute* vo Fínsku. V priebehu 60. a 70. rokov sa takto orientované inštitúcie rozbiehajú po celej Európe, najmä v Holandsku, Dánsku a Veľkej Británii.

Výskum konfliktov v Spojených štátoch sa od toho európskeho líši v „minimalistickom“ prístupe amerických vedcov, ktorý sa venujú predovšetkým možnostiam prevencie (nukleárnej) vojny, zatiaľ čo európsky program, ktorý čerpá z myšlienok J. Galtunga, zahrňuje širokú agendu riešenia konfliktov vrátane podmienok pozitívneho mieru.[9]

V 70. a 80. rokoch sa výskum konfliktov nesústredí iba na násilné konflikty medzi štátmi. Pozornosť získava aj násilie na nižších úrovniach, napr. medzi komunitami, a konflikty vnútroštátne – občianske vojny, secesionistické hnutia a ozbrojené povstania s hlbokými koreňmi v náboženskej, kultúrnej, jazykovej či inej identite. V súvislosti s týmto sa objavujú pojmy ako *deep rooted conflict*, *protracted social conflict* alebo *intractable conflicts*. [10] [11] [12]

Druhou charakteristickou črtou tohto obdobia sú nové prístupy riešenia sporu, ktoré sú chápané ako nové alternatívy k formálnemu riešeniu pomocou právneho systému, a preto sa označujú ako „alternatívne“. Zaraďujeme sem hlavne mediáciu, u ktorej sa overujú možnosti využitia na vnútrokomunitnej a medzinárodnej úrovni. Na to nadväzuje aj vznik centier, ktoré sa zameriavajú na organizovanie workshopov na výučbu praktickej komunikácie medzi znepriatelenými stranami a tréning mediátorov. Medzi najznámejšie patrí *Harvard Program on Negotiation* sledujúci rôzne typy mediácie pre rôzne konfliktné situácie. [9] [13]

Jednotlivé témy výskumu vo všetkých popisovaných obdobiach čerpajú z histórie, predovšetkým však odráža aktuálne dianie v medzinárodných vzťahoch. Prvý podnet ponúkla prvá svetová vojna. Po zmarení nádeje na mierovejšie usporiadanie sveta sa veda sústreďuje na empirické skúmanie konfliktu. Druhá svetová vojna a bipolárne rozdelenie prináša otázky nukleárnej vojny, kontroly zbrojenia či okrajových stretov oboch blokov. Koniec studenej vojny bol spojený s nádejou na víťazstvo liberálnej demokracie a postupný prechod k priateľským vzťahom medzi štátmi a mierovému súžitiu. Ani tieto dohady sa však nenaplnili. V priebehu 90. rokov došlo k rozsiahlym etnickým konfliktom ako aj k oživeniu aktivít teroristických skupín. Konfliktné témy sa rozšírili aj do oblasti ekonomiky, energetiky, ekológie a iných. Aktuálnymi otázkami výskumu mieru je rola medzinárodného spoločenstva vo vnútroštátnych konfliktoch a spôsob angažovania v problematike ľudských práv v súvislosti s tzv. „zodpovednosťou za ochranu“.

Pretože je konflikt z jasných dôvodov v centre záujmu nielen politických, ale aj v mnohých ďalších sociálnych vedách, a poznatky týchto vied výrazne prispievajú k efektívnej analýze a celkovému pochopeniu príčin konfliktu a podmienok mieru, budeme sa v nasledujúcich kapitolách venovať ako konfliktu z pohľadu medzinárodných vzťahov tak v jeho pojmoch v iných sociálnych vedách, preto budeme konflikt skúmať z pohľadu medzinárodných vzťahov tak v jeho pojmoch v iných sociálnych vedách.

Medzinárodné vzťahy a definícia konfliktu

Poznáme dva hlavné dôvody výskumu konfliktu. Tým prvým a viac praktickým dôvodom je orientácia v aktuálnom konfliktnom dianí medzinárodného systému, ktorá môže napomáhať každodenne politikom pri rozhodovaní. Tým druhým dôvodom je nájdenie opakujúcich sa vzorcov konfliktného jednania a postkonfliktného urovnania za účelom vysvetlenia vzniku vojen a popisu podmienok stabilného mieru. [14]

Ak sa zameriame na konflikty v medzinárodných vzťahoch, ide nám prioritne o politický konflikt medzi štátmi alebo vo vnútri štátu v súlade s vymedzením na začiatku tejto práce. Moderný prístup ku riešeniu konfliktov však zahrňuje aj ďalšie aspekty, pri ktorých si s politickými vedami nevystačíme. Konflikt totiž zahrňuje nielen dynamiku politickú, ale aj sociálnu, psychologickú, antropologickú a i., ktorým musíme venovať pozornosť, pokiaľ chceme zachovať výskum ucelený.

Základné druhy konfliktov, ktoré môžeme pozorovať v medzinárodných vzťahoch, sú konflikty medzi štátmi a vo vnútri štátu. Konflikty v medzinárodných vzťahoch a ich nárast v 19. storočí sú spájané s fenoménom národného štátu, ktorý plne využíva ľudských a materiálnych zdrojov, ktoré má pod kontrolou. Príčiny vnútroštátnych konfliktov môžeme hľadať v etnických, ekonomických a iných rozdieloch medzi skupinami obyvateľov v rámci jedného štátu. [1]

Carl von Clausewitz, klasik teórie medzištátnych vojen tvrdí, že : „vojna je iba pokračovanie politiky inými prostriedkami“, a teóriu vysvetľuje slovami: „vojna je akt násilia s úmyslom donútiť protivníka splniť našu vôľu“. Zdôrazňuje tiež, že vojna nie je cieľom sama o sebe, ale iba prostriedok k jeho dosiahnutiu. [15]

Pfetsch a Rohloff klasifikujú deväť tém, ktoré sa ukázali ako najčastejšie príčiny konfliktu dvoch štátov. Je to územie, secesia, delokalizácia, autonómia, ideológia, moc štátu, regionálna dominancia, zdroje a ostatné. [16] Walensteen uvádza inú kategorizáciu, ktorá rozdeľuje príčiny konfliktov medzi štátmi do štyroch skupín:

- Geopolitické - ide o strategicky dôležité územie.
- Realpolitické - ide o moc a jej zdroje.
- Ideové - ide o ideológiu či legitimitu.
- Vojenské - kde ide o hospodársku nezhodu. [17]

V určitých situáciách vedú uvedené nezhody k ozbrojenému konfliktu alebo k vojne, ktorá podľa definície musí obsahovať dve strany sporu, ozbrojené jednotky a obeť na životoch.

Priekopník výskumu konfliktov Quincy Wright definuje vojnu ako konflikt medzi politickými skupinami, hlavne suverénnymi štátmi, zahrňujúce ozbrojené jednotky značnej veľkosti po značnom časovom období. Modernejšie definície sú presnejšie, v podstate sa však nelíšia. Podľa Singera a Smalla vojna vyžaduje participáciu aspoň 1000 vojakov dvoch štátov a aspoň 1000 obetí. Definícia Upsalla Conflict Data Program (UCDP) vyžaduje, aby aspoň jedna strana sporu bola vláda štátu a za minimálny počet obetí považuje číslo 25. Vojnou nazýva konflikt, ktorý ma minimálne 1000 obetí. Od roku 2003 heidelberský inštitút KOSIMO kvalifikuje ako konflikt aj spor, pri ktorom nie sú zapojené ozbrojené jednotky žiadneho štátu. [18]

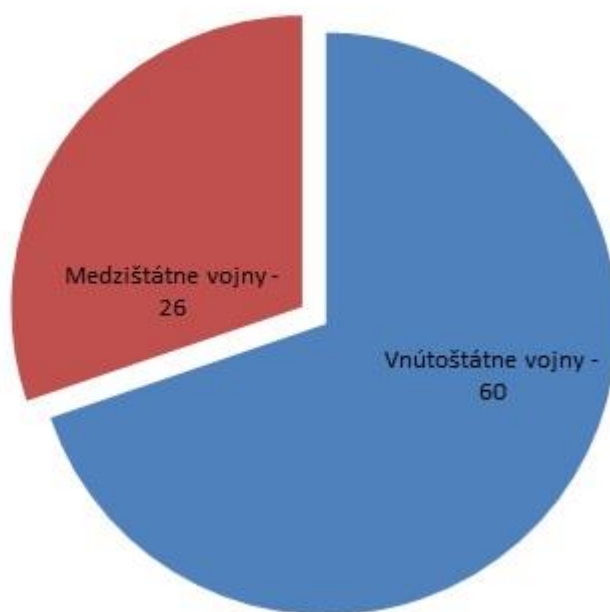
Avšak nie každý spor alebo konflikt má násilné vyústenie ako sme načrtli. Konflikt nemusí obsahovať násilie a nie všetky spory končia vojnou. Znamená to, že príčiny konfliktov a príčiny vojen sú rozdielne. Konflikt eskaluje k ozbrojenému násiliu v prípade, že zásadné požiadavky a potreby nejde uskutočniť alebo nie sú uskutočnené. Inak povedané, príčina ozbrojeného konfliktu je v nemožnosti alebo neschopnosti vyriešiť konflikt mierovou cestou. [14]

Výskumy medzištátnych vojen dospeli v posledných rokoch k zaujímavým poznatkom. Prvý je ten, že medzištátne vojny vznikajú najčastejšie medzi susediacimi štátmi. Príčinami sú geografická blízkosť a rozdielnosť medzi susednými štátmi, ktoré prispievajú k pravdepodobnosti stretu záujmov. Druhým poznatkom zvyšujúcim pravdepodobnosť vojny je fakt, že štáty už v minulosti spolu viedli vojnový spor. Druhý faktor je vysvetliteľný tak, že jeden konflikt máločo vyrieši a zároveň samotná vojna môže priniesť ďalšie vojnové témy. Posledným zaujímavým poznatkom sa týka ideológie. Je pravdepodobnejšie, že do vojny vstúpia štáty, ktoré sú ideologicky odlišné. Všetky tieto úvahy, ako neskôr zistíme, sú veľmi relevantné aj pre výskum konfliktov na Blízkom východe. [14]

Všetko, čo bolo doteraz spomenuté, sa týkalo vojen medzi štátmi. História a štatistiky však hovoria, že vojny medzi štátmi sú po druhej svetovej vojne na ústupe, a oveľa početnejšie miesto zaberajú vojny vnútroštátne. Holsti väčšinou tieto vojny nazýva „vojny tretieho druhu“ a popisuje niektoré ich typické charakteristiky: neobsahujú vyhlásenie vojny, nemôžeme presne určiť dátum kedy začali a väčšinou nekončia

mierovou zmluvou. Zdroje a zisk územia hrajú v týchto konfliktoch úlohu sekundárnu, dôležitejšie je ustanovenie a kontrola štátu určitým typom vlády. Nárast počtu vojen tretieho druhu potvrdzujú aj spomínané štatistiky. 77% ozbrojených konfliktov od roku 1945 sú vojny vnútroštátne. [19]

Pomer vnútroštátnych a medzištátnych vojen od roku 1945

Obrázok 2: Pomer vnútroštátnych a medzištátnych vojen od roku 1945

Príčinám vnútroštátnych vojen sa začínajú vedci intenzívne venovať od 80. rokov. Od tejto doby sa výskum konfliktov a konfliktného managementu zameriava na abstraktné pojmy národnosti, etnika a kolektívnej identity. V literatúre skúmajúcej povahu konfliktov nájdeme pojem identity based conflict alebo value based conflict, ktorý sa vyznačuje väzbami na interpretáciu histórie, silným kulturne-psychologickým rozmerom a komplexnými konfliktnými vzťahmi, ktoré je ťažko rozložiť. Oba pojmy sú protikladom s tzv. interest based conflict, v ktorých má predmet sporu jasne definovateľný materiálny charakter (územie, zdroje apod.). Identity based conflicts obsahujú vždy konflikt záujmov. [20]

K dosiahnutiu mieru medzi stranami sporu v konflikte, keď korene zasahujú do identity, musia byť najprv zodpovedané otázky identity a až potom otázky materiálne. Lickliderová štúdia z roku 1995 ukazuje, že medzi rokmi 1946-1993 iba malá skupina

konfliktov s koreňmi v identite skončila dohodou. V skupine konfliktov, ktoré skončili dohodou, viac než v 60 % prípadoch násilie opäť vypuklo. Tradičné riešenia konfliktov sú v týchto prípadoch neúčinné a vedú k väčšej polarizácii, pretože sa sústreďujú na symptómy (zdroje, rozdelenie moci), a nie na príčiny sporu. Môže sem patriť napr. snaha etnickej skupiny o zachovanie identity či rovnakého postavenia v spoločnosti, kde sú minoritou. [20]

Iný prístup k terminológii konfliktov

V histórii sa objavujú dve tradície myslenia o človeku a násilí. Prvý môžeme nazvať „hobbesovskou“. Z jej pohľadu je človek inherentne zlý a agresívny. Základný stav spoločnosti je podľa Hobbesa vojna všetkých proti všetkým a život jedinca je v tejto spoločnosti bez autority, ktorá by ho ochránila pred násilím, ziskuchtivosťou a egoizmom ostatných. K podobným záverom dochádzajú neskoršie aj inštinktivisti a niektorí psychoanalytici. Reprezentanti druhej tradície, ktorá vychádza z toho, že ľudia sú mierumilovní a násilie je výsledkom vonkajších spoločenských podmienok ako je chudoba a nerovnosť, môžeme považovať napríklad Russela alebo Kanta. Táto tradícia je ďalej skúmaná z celej rady sociálnych vied, ktoré považujú násilné chovanie za výsledok učenia a určitého sociálneho usporiadania. [21]

Vedec Konrad Lorenz v 50. a 60. rokoch popularizoval myšlienku človeka ako obeť svojich vrodených inštinktov. Agresívne chovanie považoval za pudové jednanie spôsobené výbuchom nahromadenej energie v nervových centrách. Tento mechanizmus mal zabezpečiť prežitie jedinca aj druhu pomocou vytvárania sociálnej hierarchie. [22]

Tento pohľad bol v histórii veľakrát spochybnený a nie je považovaný za hlavný prúd myslenia o človeku a násilí ani v súčasnosti. U človeka sa však vyskytuje aj zlá agresia (sadizmus), ktorá je však považovaná za výnimočný jav a nepramení z podstaty ľudskej povahy. Bežná agresia, ktorá sa vyskytuje u človeka, popisuje Malinowski ako reakciu na pocit ohrozenia. [23]

Pokiaľ začneme uvažovať o agresii v spoločnosti, nájdeme mnoho vedcov, ktorí považujú násilie za naučené jednanie. Antropologička Margaret Mead spomína Eskimákov alebo pôvodných obyvateľov Austrálie, ktorí kvôli životu v extrémnych podmienkach fenomén organizovaného násilia nepoznajú. Niektoré spoločnosti vojnu postupne akceptovali ako normálny spôsob riešenia konfliktov, iné ju nepoznajú, a preto o nej neuvažujú. [25]

Ďalšími vedcami, ktorí považujú agresívne chovanie ako výsledok socializácie sú Bartos a Wehr. V niektorých spoločnostiach je agresívne chovanie potláčané, iné ho podporujú. Spomínaní autori pracujú s pojmami ako belligerent culture a belligement personality, ktoré naznačujú kultúrne alebo osobnostne danú predispozíciu k násiliu. Ako príklad uvádzajú dva indiánske kmene. Prvý kmeň sa živí poľnohospodárstvom a kmeňové spoločenstvo odmeňuje tvrdú prácu a kooperatívne chovanie, druhý kmeň sa živí lovom, ktoré vyžaduje agresívne chovanie. Vzniká tak kultúra, ktorá si cení statočnosť a bojaschopnosť. [1]

Moderná sociológia ponúka vysvetlenie, podľa ktorého rastúca intenzita násilia v 20. storočí začína v meniacej sa štruktúre spoločnosti, hlavne kvôli rastúcej byrokratizácii. Známa Weberova analýza popisuje, ako sú tradičné osobné a klientelistické vzťahy nahradené byrokraciou, racionálne rozhodujúcim hierarchickým systémom, ktorý kladie na jedinca veľa požiadaviek a definuje trest v prípade ich nesplnení. A bola to práve organizácia vojny, ktorá inšpirovala dnešnú byrokratickú spoločnosť. Čím dokonalejšia sociálna organizácia, tým väčší donucovací potenciál a zapojenie spoločnosti do vedenia boja. Legitimáciu organizovaného násilia zastrešuje ideológia, ktorá je definovaná ako komplexný sociálny proces, cez ktorý každý jedinec formuje svoje činy a myšlienky. [24]

Centrálny pojem, ktorý nás v súvislosti s konfliktom zaujíma a ktorý úzko súvisí s psychológiou jedinca a skupiny, je frustrácia. Podľa Fromma je frustrácia niečo, s čím sa každý človek každodenne vyrovnáva. Nie je preto bežné ani nutné, aby každý pocit frustrácie vypukol v otvorené násilie. To, čo vyvoláva agresiu, nie je v podstate frustrácia, ale skôr odmietnutie alebo nespravodlivosť v danej situácii. Bartos a Wehr používajú v spojení s vypuknutím otvoreného násilia okrem slova frustrácia aj slovo krivda. Aj Davies sa vyjadruje v podobnom duchu, keď hovorí, že násilie je odpoveďou v prípade, že určité inherentné potreby a požiadavky sú hlboko frustrované. Môžeme usúdiť, že frustrácia má pôvod v nesplnených potrebách a požiadavkách, ktoré narážajú na požiadavky a predstavy niekoho iného. Táto vzájomná nekompatibilita potom vedie za určitých podmienok k násilnému konfliktu. [22]

Teória, že príčinou vojen je vrodená ľudská deštruktivita je podkopávaná predstavou, že vojna je výsledkom nezlučiteľných záujmov. Podobne sú na tom aj teórie, ktoré sme nespomínali, ale ktoré za príčiny ozbrojených konfliktov považujú nedorozumenie a neschopnosť človeka efektívne komunikovať. Aj keď v histórii nájdeme konflikty, kde bola príčinou pomsta, ničivá vášeň alebo nedorozumenie spočívajúce

v mylnej interpretácii zámeru nepriateľa, oba prístupy odvádzajú pozornosť od skutočných príčin vojen, ktorými sú nezlučiteľné ciele aktérov a v ktorých má násilie hlavnú úlohu. [25]

Môžeme teda povedať, že ide o to nespochybníť úlohu národných záujmov a moci v medzinárodnom systéme, ale užitočne tieto koncepty doplniť o analýzu jedinca a procesov vo vnútri štátu a spoločnosti, ktoré bezpochyby ovplyvňujú dynamiku konfliktu v medzinárodných vzťahoch.

Bezpečnosť

V súčasnosti bezpečnosť vystupuje ako systémový fenomén, ktorý nezahŕňa iba vojenskú stránku, ale kladie dôraz aj na iné oblasti, ktoré považuje štát za oblasti svojho záujmu, a ktoré majú preň strategický význam. V týchto oblastiach sa snaží dosiahnuť stabilitu, rovnováhu, vyrovnané prostredie, ktoré zaručuje trvalý rozvoj bez prípadných komplikácií.

Dosiahnuť absolútnu bezpečnosť v zmysle nezraniteľnosti je ilúziou kvôli veľkému počtu možných ohrození, či už vojenskými alebo hospodárskymi spôsobmi. Aj vzhľadom k uvedenej skutočnosti je potrebné si uvedomiť, že "bezpečnosť spoločnosti môže pominúť veľmi rôznymi spôsobmi: vojensky, hospodársky, cestou ideologickej nadvlády alebo vnútorným rozpadom." [35]

Preto nie je dôležité len to, ako spoločnosť (resp. štát) dokáže využiť vojenské prostriedky na prevenciu proti iným vojenským akciám svojich protivníkov, ale pod vplyvom globalizačných procesov a narastajúcej previazanosti jednotlivých spoločenských javov môžeme za účelný prostriedok vytvárania bezpečného prostredia štátu považovať nadväzovanie priateľských a mierových vzťahov.

Rovnováha vojenských (hlavne jadrových) potenciálov medzi USA a ZSSR počas studenej vojny zaručovala stabilitu, ktorú bolo možné považovať za určitú záruku bezpečnosti. Možná katastrofa spôsobená jadrovým útokom proti jednému zo súperov a následne jeho schopnosť "druhého úderu" by spôsobili nepredstaviteľnú katastrofu pre život na zemi. Práve pokusy o porušenie tejto rovnováhy znamenali ohrozenie bezpečnosti, stability (napr. kubánska kríza 1962). [36]

Zánik systému konkurencie dvoch zriadení má však jednoznačné výhody pre medzinárodnú bezpečnosť, keďže hrozba jadrovej katastrofy sa značne zredukovala a od

politiky zbrojenia sa prešlo k vytváraniu priateľských a otvorených vzťahov medzi oboma bývalými konkurentmi.[35]

Nadalej však ostáva problémom medzinárodnej bezpečnosti možnosť jadrového vydierania zo strany teroristických organizácií, vlastníctvo zbraní hromadného ničenia nevypočítateľnými režimami a pod.

Pojem bezpečnosť

Bezpečnosť môžeme vnímať dvoma spôsobmi. V širšom zmysle za ňu považujeme najmä stabilitu, poriadok, určitosť, spoľahlivosť, rovnovážnosť, existenciu subjektu bez hrozieb, stav a pocit istoty. V užšom zmysle ju charakterizujeme ako neexistenciu vojenského a ozbrojeného násillia, resp. ich hrozieb.[37]

Z hľadiska štátu zabezpečuje bezpečnosť v užšom zmysle systém bezpečnostných zložiek ako armáda, polícia, informačné služby, rozviedka, atď. Jedná sa teda o zabezpečenie vnútroštátnej bezpečnosti. Vo vzťahu k medzinárodnej bezpečnosti možno najčastejšie uvažovať o troch podobách bezpečnosti:

- bezpečnosť je relatívna neexistencia ohrozenia,
- bezpečnosť je stav, keď nehrozí ohrozenie,
- bezpečnosť je stav vyznačujúci sa zabezpečením poriadku, dodržiavaním pravidiel, úprav a dohôd. [38]

Vonkajšia bezpečnosť potom znamená ochranu štátu pred ovládnutím alebo ohrozením existencie, pričom sa myslí hlavne na vojenskú silu, tlak, hrozbu, vydieranie alebo bojkot a embargo. Pod objektívnou bezpečnosťou rozumieme neprítomnosť ohrozenia spoločenského systému a jeho hodnôt. Subjektívna bezpečnosť na druhej strane znamená neprítomnosť obavy, že spoločenský systém a jeho hodnoty sú ohrozené. Národná bezpečnosť je schopnosť národu ochrániť svoje hodnoty pred vonkajším ohrozením. Je daná funkciou schopnosti štátu víťazne prežiť útok a víťazne odolať tlaku, hrozbe a vydieraniu.

Bezpečnostná politika štátu predstavuje snahy štátu alebo rozhodujúcich orgánov vytvoriť v spoločnosti bezpečnosť. Na tento účel využíva rôzne prostriedky na obranu suverenity, ako napr.: priame odrazenie protivníka (prostredníctvom armády), zbrojenie, zabezpečenie v oblasti zásobovania energiou a potravinami, budovanie ochranných zón, zahraničná špionáž, pozitívne vytváranie zahraničných vzťahov, atď.[39]

Bezpečnostná politika Slovenskej republiky predstavuje komplexný súbor cieľov, zásad, postupov a opatrení štátu na zaručenie bezpečnosti štátu a občanov. Okrem obranného rozmeru v sebe integruje zahraničnú, vnútrobezpečnostnú, ekonomickú, sociálnu, enviromentálnu a ďalšie dimenzie.[40]

Pri vytváraní bezpečnosti v rámci spoločnosti sa štát nemôže spoliehať, že dosiahne stav, kedy bude bezpečnosť zaručená v každom okamihu. "Bezpečnosť nie je stav, ktorý dosiahneme raz a navždy. Je to neustále sa vyvíjajúci proces, interakcia medzi bezpečnostnými hrozbami, rizikami a výzvami na jednej strane a našimi odpoveďami na strane druhej." [41]

Štát teda pri zabezpečovaní bezpečnosti spoločnosti musí zohľadňovať rôzne faktory ohrozujúce, resp. meniace bezpečnostné prostredie a musí využívať také formy a prostriedky, ktoré najlepšie riešia danú situáciu, ktorá je spravidla veľmi komplikovaná a možno ju riešiť jedine systematicky a nie dielčimi rozhodnutiami a akciami. Medzi faktory, ktoré ovplyvňujú bezpečnostné prostredie považujeme výzvy, hrozby a riziká.

Štát sa pri rozhodovaní o spôsobe zabezpečenia svojej bezpečnosti môže rozhodnúť medzi dvoma základnými prístupmi: buď bude svoju bezpečnosť obhajovať výlučne svojimi vlastnými prostriedkami a možnosťami, alebo spojí svoje materiálne a ľudské zdroje s ďalšími suverénnymi štátmi a spolu vytvoria systém kolektívnej bezpečnosti, ktorý zaručí vzájomnú pomoc členom v prípade ohrozenia ich bezpečnosti podľa princípov, na ktorých sa títo členovia dohodli.

Výzvy, riziká, hrozby

Výzvy v oblasti bezpečnosti sa po rozpade bipolárneho usporiadanie medzinárodných vzťahov zmenili. Do popredia sa dostali snahy o prekonanie minulosti a využitie nového otvoreného priestoru v najväčšej možnej miere na dosiahnutie priateľských a mierových vzťahov, ktoré sú zárukou stabilnej bezpečnosti. Sú to výzvy úzko späté s procesom globalizácie, s existenciou a prehĺbovaním globálnych problémov, ktoré môžu vyvolať napätie, krízy a následne i vojny. Na základe takýchto výziev z rôznych oblastí globálnych problémov štáty prispôbujú svoju politiku zaručenia bezpečnosti a stanovujú si nové ciele. [38]

Bezpečnostné riziká sú v súčasnosti hlavným faktorom, ktorý ovplyvňuje konanie štátov v rámci bezpečnostnej politiky. Keďže pravdepodobnosť svetového konfliktu je

značne zredukovaná, bezpečnostné riziká sa prenášajú do iných oblastí bezpečnosti. Vyplývajú z národného záujmu štátu. Nejedná sa iba o vojenský aspekt zabezpečenia suverenity štátu, ale v súčasnosti sa dôraz kladie hlavne na iné oblasti bezpečnosti štátu ako napr. ekonomická, vedecko-technická, atď. [35] [42]

Riziko je teda možnosť vzniku udalosti alebo javu, ktorého výsledok sa s objektívnou pravdepodobnosťou odlišuje od predpokladaného cieľa, resp. možné nebezpečenstvo, že predpokladané negatívne javy prebehnú.[43]

Bezpečnostné riziká sú potom stavy bezpečnostnej situácie (vnútornej a vonkajšej), ktorých prejavy môžu vyvolať ohrozenie subjektu. Sú to javy a procesy, ktoré môžu priamo alebo nepriamo pôsobiť na spoločnosť, funkciu štátu alebo občanov. Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky charakterizuje riziká bezpečnosti SR v nasledovných oblastiach:

- úsilie viacerých nestabilných štátov o zvyšovanie svojho potenciálu zbraní hromadného ničenia,
- pretrvávajúce dlhodobé konflikty v nestabilných regiónoch,
- nekontrolovateľná migrácia, aj keď Slovenská republika nie je hlavným cieľom migračných tokov,
- medzinárodný organizovaný zločin a terorizmus,
- aktivity cudzích štátnych služieb,
- zlyhanie alebo cielené narušenie informačných systémov,
- nadmerná závislosť Slovenskej republiky od nestabilných zdrojov niektorých základných surovín a energie
- negatívny demografický vývoj, ktorý prispieva k poklesu podielu práceschopného obyvateľstva,
- narušovanie životného prostredia, ktorého dôsledky nemožno presne predpokladať,
- zníženie potravinovej bezpečnosti pod prahovú úroveň. [38] [40] [42]

Bezpečnostné riziko môže narastať, resp. jeho podoba môže byť skonkretizovaná do priamych opatrení iných štátov, resp. subjektov medzinárodného systému, ktoré

(opatrenia) by mohli poškodiť záujmy daného štátu. V takom prípade sa už jedná o hrozbu, ktorá neskôr môže ďalej prerásť do konfliktu a ďalej do krízy.

Hrozbu (ohrozenie) možno charakterizovať ako potenciálnu krízu, ktorej riešenie si vyžaduje použitie mimoriadnych prostriedkov. Znamená to, že ohrozenie je stav krátko pred vypuknutím krízy, keď sú zámerne ovplyvňované udalosti, alebo prirodzeným vývojom smerujú k zhoršeniu.[38]

Projekt amerického Centra pre rozvoj zahraničnej politiky pri Brown University Bezpečnosť pre Európu sa sústredil na otázku pociťovaného ohrozenia v krajinách strednej a východnej Európy. Autori sa sústredili na pocit ohrozenia u obyvateľstva daných krajín a ich vnímanie možných vnútorných a vonkajších ohrození vlastnej bezpečnosti. Podľa záverov projektu v celej strednej Európe verejnosť pociťuje väčšie ohrozenie nevojenskými hrozbami ako akoukoľvek vojenskou hrozbou.

V oblasti vnútornej bezpečnosti sa prevažná väčšina obyvateľstva cíti ohrozená malou stabilitou politického zriadenia, slabou rozvinutosťou trhovej ekonomiky a rozdrobenosťou politických strán. V oblasti pocitu vonkajšieho nebezpečia najvýznamnejšími faktormi ovplyvňujúcimi bezpečnosť považujú obyvatelia krajín strednej a východnej Európy nebezpečenstvo z jadrových elektrární (nielen na území cudzieho štátu, ale aj na území vlastného štátu), nebezpečenstvo iných ekologických katastrof, ohrozenie prameniace z migrácie a pôsobenie medzinárodného organizovaného zločinu na území vlastného štátu.[45]

2 PRÍSTUPY K RIEŠENIU KRÍZY

Pretože sa konflikty málokedy odohrávajú úplne izolovane, Walensteen určuje pojem konfliktný komplex. Konfliktný komplex sleduje prepojenia zdanlivo oddelených konfliktov odohrávajúcich sa v rovnakej oblasti. Dôvodom prečo Walensteen pristupuje ku konfliktom v rámci regionálneho celku je fakt, že prepojenie jednotlivých konfliktov je tak silné, že po ukončení konfliktu a po úspešnej implementácii mierovej dohody v jednom štáte je znemožnené pokračovanie konfliktov v susedných štátoch. [17]

Buzan a Weaver pristupujú ku konfliktom podobným spôsobom, kedy dávajú regionálnej úrovni prednosť pred analýzou jednotiek a systému. Tento spôsob sa však nezameriava na riešenie konfliktov, ale na identifikáciu bezpečnostných väzieb za účelom empirického výskumu. Vysoká hustota a intenzita väzieb v regióne naznačuje existenciu určitého bezpečnostného komplexu odlišného od všetkých ostatných. Aj keď môžeme definovať komplexy, ktoré nemajú teritoriálny základ, ukazuje sa, že práve geografická proximita vytvára najsilnejšie stimuly pre rivalitu, formovaním aliancií a politiku vyvažovania moci. Narastajúcu bezpečnostnú závislosť regiónu najviac podporujú aj väzby politické, sociálne, kultúrne a ďalšie. Regionálnu moc rozhodovania prekonávajú iba veľmoci, ktoré majú globálne záujmy a prostriedky k ich sledovaniu. [4]

Blízky východ je oblasť, kde môžeme sledovať množstvo intenzívnych bezpečnostných väzieb. Štáty, ktoré sme zahrnuli, budeme na základe zvolených kritérií skúmať jednotlivé konflikty. Cieľom je za pomoci indukčného prístupu vyvodit' obecné trendy vývoja konfliktov v oblasti.

Po páde železnej opony sa v značnej miere zmenil charakter ozbrojených konfliktov. Do konca studenej vojny boli vojny vedené iba ako „proxy wars“, aby nezadali dôvod na stret studenovojsných blokov. Tieto konflikty boli po páde železnej opony vo väčšine ukončené. Odstránené strnulé usporiadanie podporilo vznik nových konfliktov. Nárast počtu konfliktov bol zapríčinený nárastom nových štátov po rozpadnutí Sovietskeho zväzu.

Vrchol v počte medzištátnych a vnútroštátnych konfliktov dosiahol svet v roku 1991 a 1992. Od počiatku 90. rokov zaznamenávame pokles až na minimum v roku 2003. Na druhej strane pozorujeme nárast počtu vnútorných konfliktov, ktoré sú tzv. internacionalizované, to znamená, že sa do konfliktov zapájajú aj cudzie vojenské pomoci. [26]

Na Blízkom východe sa odohralo 14 ozbrojených konfliktov, ktoré spĺňajú vyššie uvedené charakteristiky, avšak identifikujeme aj konflikty, ktoré zahrňujú násilie medzi dvoma štátmi a ich armádami. Patrí sem hlavne vojna v Perzskom zálive zo začiatku 90. rokov a invázia do Iraku v roku 2003. [17]

2.1 Klasifikácia ozbrojených konfliktov

Rozdelenie podľa závažnosti konfliktu

Závažnosť konfliktov budeme rozdeľovať podľa počtu obetí za jeden rok:

- Málo závažný ozbrojený konflikt: počet obetí do 100
- Závažný ozbrojený konflikt: počet obetí do 1000
- Vojna: počet obetí nad 1000

Nezlučiteľnosť cieľov konfliktov

Nezlučiteľnosť cieľov je kľúčové slovo, pomocou ktorého definujeme konflikt. Môže pritom ísť o konflikt medzi príbuznými, medzi zamestnávateľom a zamestnancom alebo o konflikt medzi štátmi. Môže ísť o konflikt násilný, ale aj o konflikt nenásilný. Všetky sú charakteristické tým, že požiadavky dvoch alebo viacerých strán nie sú v určitom čase a so zdrojmi, ktoré sú k dispozícii, navzájom zlučiteľné. Úroveň nezlučiteľnosti cieľov je potom kľúčová premenná, ktorá ovplyvňuje intenzitu konfliktov a dynamiku jeho jednotlivých fáz. Určitá úroveň nezlučiteľnosti môže byť ľahko prekonateľná, iná nie. Nezáleží však na tom, či je nezlučiteľnosť objektívnou skutočnosťou. Dôležité je, že aktéri sporu svoje ciele nekompatibilne vnímajú a podľa toho jednájú. Takto popísaná nezlučiteľnosť je jadrom konfliktnej analýzy. [17]

Zdroje nezlučiteľnosti, ktoré umožnia vzniknúť konflikt, je celá rada. Najľahšie sú najskôr zdroje materiálne ako dedičstvo, výška platu, územie, ale patria sem aj zložky nehmotného charakteru ako uznanie a rešpekt.

Max Weber v roku 1947 navrhuje rozdeliť príčiny konfliktu v spoločnosti do troch základných kategórií, ktorými sú bohatstvo, moc a prestíž. S týmto rozdelením pracujú aj novšie teórie. V diele *Using Conflict Theory* popisujú Bartos a Wehr pôvod nezlučiteľnosti cieľov kategórie zdroje (materiálne zdroje a moc), hodnoty a rozdielne úlohy. Toto rozdelenie sa stane aj základom našej analýzy. [1]

Pokiaľ sme jednu z príčin nezlučiteľnosti popísali ako zdroje, musíme zistiť, čo spôsobuje situáciu, kedy si obe strany robia nárok na zdroje tak, že nemôžu byť podľa svojich požiadaviek uspokojené. Dôvodom je buď to, že jedna strana konfliktu si myslí, že zdroje sú rozdelené nespravodlivo a má menej ako ostatní, alebo je jej úplne zabránené žiť dôstojným spôsobom, ktorý uspokojuje základné životné potreby. Inými slovami, ide o nespravodlivé rozdelenie medzi jednotlivcami alebo skupinami, čo odpovedá aj Galtungovému konceptu násilia zakotveného v štruktúre spoločnosti, vďaka ktorému vzniká dlhodobé znevýhodňovanie alebo vykorisťovanie určitých skupín. Vo väčšine prípadov nikdy nevznikne eskalácia konfliktu v konflikt otvorený. Aby sa tak vôbec mohlo stať, musí byť násilie v danej kultúre akceptovateľným spôsobom dosahovania cieľov. Bastos a Wehr v tejto súvislosti hovoria o osobnostne alebo kultúrne danej dispozícii k donucovacej akcii, ktorá plynie predovšetkým z toho, že daná spoločnosť agresívne chovanie oceňuje. Galtung v podobnom zmysle hovorí o legitimizácii násilia pomocou kultúry. Tá spôsobuje, že štrukturálne aj otvorené násilie je považované za správne alebo aspoň ako nie nesprávne. Nejde teda o odmeňovanie agresívneho jednania, ale o využitie elementov ako ideológia alebo náboženstvo k ospravedlneniu agresie. [1]

Konflikt úloh zahrňuje rozdelenie moci v rámci skupiny. Nezlučiteľné úlohy vyplývajú z vertikálnej diferenciacie úloh odkazujúce k mocenskej hierarchii v určitej organizácii z dôvodu horizontálnej diferenciacie, v ktorej sa rôznym členom organizácie pridelujú špecializované úlohy, ktoré aj keď majú viesť ku spoločnému výsledku, môžu byť navzájom v konflikte.

Nezlučiteľné hodnoty vyplývajú hlavne z oddeleného vývoja skupín a spoločností, behom ktorého tieto skupiny nabili rozdielne tradície a kultúry a rôzne štandardy pre posudzovanie spravodlivosti a dobra. Iným zdrojom nezlučiteľnosti hodnôt je veľkosť skupín a úroveň ich technológií. Všeobecne budú pre malú obecnú komunitu typické komunálne hodnoty uprednostňujúce kolektív, zatiaľ čo moderné industriálne spoločnosti skôr hodnoty systémové, zakladajúce na jedincovi. [1]

Väčšina konfliktov neobsahuje jeden ale skôr určitý mix nekompatibilných cieľov rôzneho charakteru. Často sa stáva, že s pribúdajúcou dĺžkou sa na pôvodný spor ďalej nabaľujú ďalšie témy a s predlžujúcim konfliktom sa prehľbujú pocity krivdy a frustrácie, posilňuje sa nepriateľstvo medzi stranami sporu a efektívna komunikácia je čím ďalej náročnejšia. Prekonanie nekompatibility je pritom kľúčové pre nájdenie a odstránenie prípadného násilia.

Dve možnosti vývoja konfliktov – dynamika konfliktu

Konfliktná dynamika je súhrn poznatkov o obvyklých etapách konfliktu, ktorý uľahčuje orientáciu v konfliktnom dianí a implikuje, ako sa konflikt v budúcnosti môže vyvíjať. Konfliktná dynamika zahrňuje násilné ale aj nenásilné časti v závislosti na prebiehajúcej sociálnej zmene, procese artikulácie záujmov alebo spochybňovanie existujúcich noriem a štruktúr. [9]

Niektoré výskumy konfliktov sú z veľkej časti založené na eskalačnej dynamike (projekt KOSIMO), ktorá sa stala základným kritériom pre kategorizáciu, ktorú uviedol v roku 1994 Pfetsch. Zahrňuje nasledovné vývojové etapy: latentný konflikt, manifestácia konfliktu, kríza, vážna kríza a vojna. Prvé dve etapy neobsahujú násilie. [27]

Nenásilná etapa konfliktu je začiatkom každého konfliktu. Najskôr musia existovať rozdiely v pozíciách aktérov ohľadom konkrétnej témy. Pokiaľ aspoň jedna zo strán neartikuluje svoje požiadavky (manifestácia), nemusí konflikt latentnej etapy vôbec prekonať. Manifestovaný konflikt je etapa existencie napätia, zatiaľ však stále bez násilia. Manifestácia rozdielnych stanovísk môžu byť konkrétne akcie ako diplomatické či ekonomické sankcie.

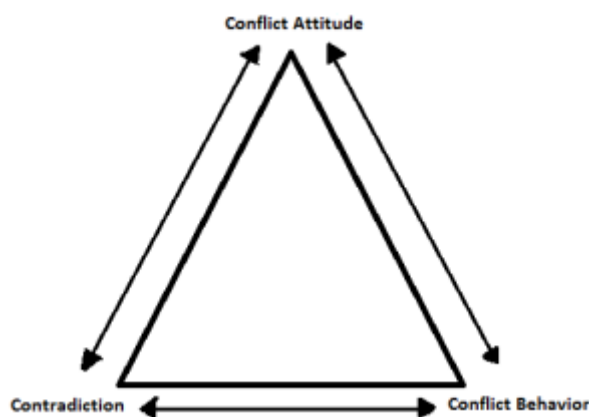
Za akých podmienok prerastie táto nezlučiteľnosť do otvoreného konfliktu, a aký bude jeho vývoj? Bartos A Wehr definujú niekoľko príčin, ktoré vedú k vypuknutiu násilného konfliktu. Za najdôležitejšie pokladajú prítomnosť zdrojov pre vedenie konfliktu a solidaritu konfliktnej skupiny. Tejto solidarity je dosiahnuté v prípade, že interakcia členov skupiny prispeje k vytvoreniu spoločnej ideológie a k tomu obvykle dôjde v prípade, že členovia sú si vedomí nezlučiteľnosťou ich cieľov s cieľmi oponenta a najviac existuje frustrácia z nemožnosti dosiahnuť zlepšenie situácie. To motivuje skupinu k mobilizácii zdrojov a vytvoreniu efektívnej organizácie pomocou ktorej môže dosiahnuť svoje ciele. Po vytvorení konfliktných skupín je vypuknutie otvoreného násilia veľmi pravdepodobné. Rozbuška, ktorá sa postará o štart konfliktu môže byť úplne nepodstatná udalosť. Niekedy konflikt predchádza ešte niekoľkými varovnými znameniami (napr. mobilizácia armády), ktoré v niektorých prípadoch môže prinútiť obe či jednu konfliktnú stranu prehodnotiť situáciu v snahe o odvrátenie katastrofy. [1]

Nasledujúce etapy konfliktu sú určované interakciou znepriatelených skupín, ktorá vedie buď k eskalácii alebo k deeskalácii násilia. Tromi hnacími silami eskalácie sú unilaterálne akcie, odveta a nepriateľstvo, ktoré s rastúcou konfliktnou solidaritou rastie.

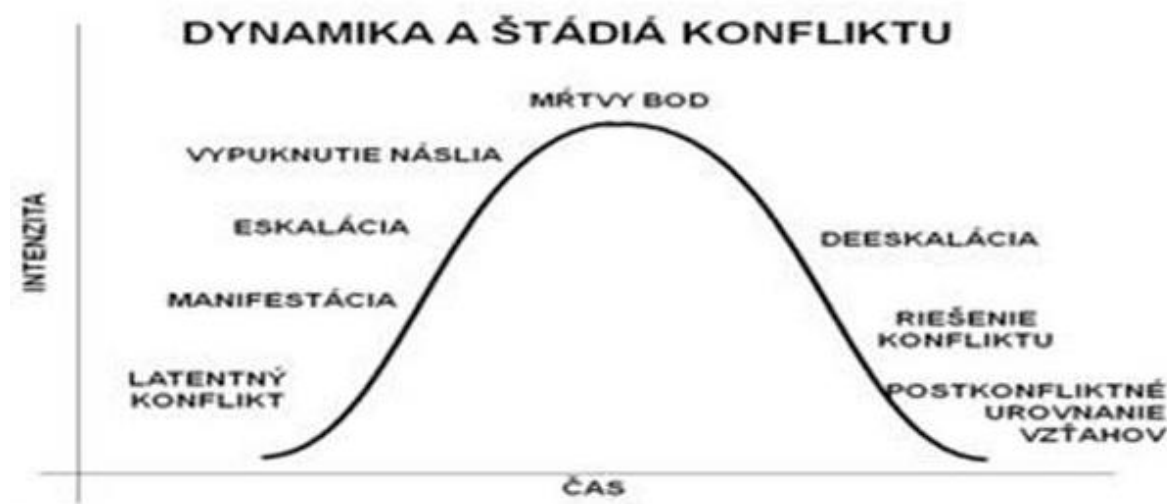
Dôležitá je v tomto prípade spätná väzba, ktorá na oboch stranách zvyšuje nepriateľstvo, solidaritu a radikalizuje ideológiu ako odpoveď na nepriateľovu brutalitu. Pokračujúci konflikt môže vytvoriť situáciu, ktorá vyžaduje strategickú eskaláciu (napr. preemtívny útok v prípade, že oponentove zdroje sa navýšia). [1]

Poznáme však aj udalosti, ktoré deeskalujú konfliktnú situáciu. Dlhotrvajúci vyčerpávajúci konflikt môže konfliktnú solidaritu oslabiť, vyčerpať zdroje, prípadne vytvoriť neznesiteľné životné podmienky a vytvoriť tak predpoklady k jednaniu. Niektoré konflikty samozrejme končia víťazstvom jednej strany. Dôležité je však vytvoriť dôstojné podmienky pre porazených, aby nevzniklo podhubie pre budúce opakovanie konfliktnej situácie. K deeskalácii môže prispieť aj zásah tretej strany, ktorému sa podarí prelomiť dookola sa opakujúce cykly spätnej väzby. [1]

Johan Galtung popisuje konfliktnú dynamiku rovnakým spôsobom. Popisuje ju pomocou konfliktného trojuholníka, ktorého vrcholy sú definované ako A) postoje (attitudes) – napr. nepriateľstvo, B) chovanie (behaviour) a C) kontraindikácie (contradiction). V tomto trojuholníku zároveň môžeme vrchol B asociovať s priamym násilím a pod nim si môžeme predstaviť vrcholy B a C, ktoré sú prepojené s pojmami kultúrne násilie (vrchol A) a štrukturálne násilie (vrchol C). Konflikt môže začať v ktoromkoľvek bode a ďalej sa pohybovať šiestimi smermi. Na úrovni manifestovaného konfliktu, jediné, čo môžu aktéri pozorovať a empiricky skúsiť je B – jednanie. Latentný konflikt je spojený z položkami A a C. [28]

Obrázok 3:Konfliktný trojuholník

Obrázok 4: Dynamika a štádiá konfliktu

V jadre každého konfliktu leží kontraindikácia (nezlučiteľnosť). Kontraindikácia sa môže prejaviť u aktéra konfliktu ako frustrácia (cieľ je zablokovaný), čo vedie k postoju agresivity a nakoniec aj k agresívnemu jednaniu. Agresívne jednanie nie je však zlučiteľné s predstavou druhého aktéra o spokojnom živote, čo vytvorí novú kontraindikáciu, možno ešte s väčšou dávkou agresivity. Takto konflikt vytvára špirálu násilia, môže sa rozšíriť, zahrnúť ďalšie skupiny a vytvoriť sekundárne spory. Galtung upozorňuje na dôležitú časť prelomenia konfliktnej dynamiky v podobe nájdenia formátu komunikácie v zmysle „aj cesta je cieľom“. V prvej etape sú to procedúry (napr. spôsob vedenia jednania), ktoré mení konfliktnú dynamiku a vytvára podmienky pre kreatívne riešenie. [28]

Ako sme už spomenuli, k otvorenému konfliktu môže viesť aj štrukturálne násilie. Naopak násilný konflikt štrukturálne násilie (napr. v podobe vymedzenia geografických hraníc, ktoré môžu v budúcnosti vyvolať túžbu po revízii) aj kultúrne násilie (napr. v podobe túžby po pomste) opäť upevňuje. Týmto sa pohybujeme v nekonečnom cykle, kde dohody mieru iba iniciujú rôzne dlhé medzivojnové obdobia. Násilie podľa Galtunga vedie iba k reprodukcii násilných štruktúr a zakoreneniu vojnovnej kultúry. Jeho základnou teóriou je potreba mieru, ktorý bude zahrňovať všetky tri strany trojuholníka. Okrem riešenia základného sporu musia byť rekonštruované štruktúry spoločnosti tak, aby nezadávali motiváciu k obnoveniu násilia v budúcnosti a kultúra, ktorá legitimuje (štrukturálne aj kultúrne) násilie musí byť nahradená kultúrou podporujúcu mier. [28]

Zapojenie/intervencia tretích strán

Intervencia tretích strán v násilných konfliktoch môžeme popísať pomocou rôznych kategórií. Môžeme ju rozdeliť podľa konfliktu, napr. intervencia vo vnútroštátnych

konfliktoch alebo intervencia v sporoch medzištátnych. Ďalej ju môžeme rozlíšiť podľa postavenia a právomoci intervenujúcej strany. Existuje riešenie zo záväzným výsledkom, napríklad arbitráž, kde tretia strana má autoritu vyniesť súd, prípadne si aj vynútiť jeho dodržiavanie, alebo môže zapojiť tretiu stranu pomocou právomocí. Takéto spôsoby intervencie sú zamerané predovšetkým na sprostredkovaní a uľahčení jednaní, uzmierenie protivníkov a nájdení akceptovateľných podmienok mieru. Iným kritériom rozlíšenia je charakter aktéra, ktorý intervenciu vykonáva. Teda či sa jedná o štát, regionálnu organizáciu, nevládnú organizáciu, rešpektovaného jedinca a pod. Konečne by sme mohli vytvoriť typológiu podľa stratégie intervencie. Tu sa vedú rozhovory medzi politickými predstaviteľmi, podnecuje komunikáciu medzi skupinami na nižších úrovniach spoločnosti, poskytuje tzv. sprostredkovanie, používa nasadenie ozbrojených síl k oddeleniu strán sporu atď.

Rôzne typy intervencií tretích strán sú navzájom komplementárne, vhodnosť ich použitia je závislá na typu a okolnostiach konfliktu. „Jemnejšie“ formy intervencie sú vhodnejšie, keď aktéri nekomunikujú a panuje medzi nimi veľká miera nedôvery, „drsnejšie“ formy v prípade konfliktu z jasne definovaným zámerom sporu. Pokiaľ zabudneme na arbitráž a nasadenie ozbrojených síl, môžeme akékoľvek zapojenie tretej strany s cieľom uľahčiť jednanie znepriatelených strán nazvať mediáciou. Mediátor vstupuje do konfliktu za účelom ovplyvniť chovanie a rozhodovanie strán sporu smerom k vytvoreniu akceptovateľného riešenia. Mediácia je proces, do ktorého sa dotknuté strany zapojujú dobrovoľne a jeho výsledky sú nezáväzné. Z toho vyplýva, že mediácia môže byť úspešná iba v prípade, že znepriatelené strany majú záujem na riešení a dodržiavaní pravidiel, ktoré sa behom procesu dohodnú. Existujú samozrejme prípady, kde mediácia zlyhala alebo už dlhú dobu zlyháva. Príkladom je spor medzi cypruskými Grékmi a Turcami. Podľa Richmonda nepramenilo akceptovanie mediátorov v tomto konflikte ani tak zo snahy o nájdenie kompromisného riešenia, ako skôr zo snahy o presadenie vlastných cieľov nekompatibilných s cieľmi strany druhej. Vďaka tomu dlhé vyčerpávajúce jednania nemajú iný výsledok než upevňovanie statusu quo na ostrove. [29]

O mediácii je dôležité uvažovať z pohľadu konfliktnej dynamiky, lebo práve z nej môžeme vyvodiť podmienky, pri ktorých je mediácia efektívnym nástrojom k riešení konfliktu. V literatúre sa stretávame s pojmom „ripe moment“, čo je označenie pre najlepší okamžik pre zahájenie mediácie. Ripe moment sa nachádza na vrchole eskalačnej pyramídy, kedy sú aktéri konfliktu vyčerpaní a nechcú sa vystavovať riziku ďalších strát.

Tento moment sa nazýva „mutually hurting stalemate“ (MHS). Aktérom je zrejme, že konflikt nejde ďalej eskalovať a zvíťaziť a remízová situácia prináša obom stranám utrpenie. V takýchto chvíľach je ochota na jednanie najvyššia. Rozpoznanie správneho momentu je dôležité pre vhodné načasovanie mediácie, nie je to však kritérium k začatiu jednania postačujúci. Tak isto je dôležité, aby aktéri sporu vedeli, že riešenie je možné, aj keď ho zatiaľ nejde identifikovať a realizovať. Existujú prípady, kedy MHS nepomáha k nastoleniu mierového procesu, ale skôr ešte k väčšej rezistencii. [26]

Dominantné spôsoby mediácie vychádzajú z dlhoročnej praxe v medzinárodných vzťahoch, kde väčšinou medzi sebou stáli suverénne štáty. V týchto prípadoch vodcovia poskytovali sprostredkovacie služby za účelom dosiahnutia dohody akceptovateľnej pre obe strany. Veľa dnešných konfliktov však vykazuje iné charakteristiky. Príliš často je zapletená vláda štátu a určitá skupina usilujúca o samostatnosť alebo iné ciele v rámci rovnakého štátu. Načrtá sa otázka, kto by mal byť v takomto konflikte nezávislým mediátorom. Organizácie typu OSN rovnako ako predstavitelia vlád majú tendenciu dávať do výhody prístup neintervencie do vnútorných záležitostí a princípy teritoriálnej integrity. Aj tak sú obe skupiny pozývané k mediáciám a výsledky sú veľmi rôzne. V posledných rokoch pribúdajú nevládne organizácie, ktoré sa zaoberajú riešením konfliktov a ktoré vykazujú úspechy v mediácii. Za všetky napr. Norwegian Church Aid v občianskej vojne na Mali. Nasadenie nevládnej organizácie je zatiaľ typickejšie v iných etapách konfliktu, napr. pri intervencii alebo postkonfliktnej rekonštrukcii oblastí. Svoje mediátorské služby ponúkajú aj súkromné osoby, u ktorých je podstatná dôvera, ktorá je používaná a v neposlednom rade vyjednávacie schopnosti. [13]

Všetci opísaný poskytovatelia mediačných služieb uplatňujú akýsi nezávislý prístup tretej strany a tento prístup je tiež najbežnejšie používaný. Lederach a Wehr však upozorňujú, že v určitých kultúrach, nemusí mať mediátor úspech, pretože sa neorientuje v kultúrnych rozdieloch prostredia a nemajú tak šancu priblížiť sa ku znepriateleným stranám. [30]

Máloktorá intervencia sa odohráva v jednotnom čísle. Zväčša ide o súhrn aktivít vládnych predstaviteľov, nevládných organizácií, dôveryhodných osôb z vonka aj z vnútra konfliktnej skupiny. Ich identity sa často prekrývajú. Je otázka, nakoľko je významný predstaviteľ štátu vyjednávačom v úlohe súkromnej dôveryhodnej osoby a nakoľko reprezentuje skôr vládu svojej zeme (napr. senátor Mitchell pri vyjednávaní severoírskeho konfliktu).

Rozdelenie konfliktov nemusí kategoricky podliehať iba príčinám vzniku, ale rozdeľujeme ich aj podľa typu mediácie. U spomenutých typoch konfliktov sú sociálne, kultúrne a ďalšie kontextuálne faktory rovnako dôležité ako uspokojuvité politické riešenie a v rámci mediačných stratégií bolo vytvorené niekoľko prístupov zohľadňujúcich ich špecifický charakter. Tieto stratégie sú založené na psycho-sociologických prístupoch a predstavujú skôr komplementy tradičnej mediácie ako ich alternatívy. Jedným z takých prístupov je tzv. *third party consultation*, kde nezávislí vyjednávač pozná perfektne situáciu, avšak nemá právomoc činiť rozhodnutia a jeho úlohou nie je navrhnúť špecifické riešenia. Tento prístup sa na rozdiel od tradičných foriem mediácie nesústreďuje na materiálne predmety sporu, ale iba na vzťahy, postoje a vzájomné vnímanie aktérov. Ďalším konceptom od Fishera je tzv. *Interactive conflict resolution (ICR)*. Táto metóda zahŕňa diskusiu medzi neoficiálnymi reprezentantmi znepriatelených strán zapojených do násilného konfliktu a usiluje o zlepšenie vzťahov na nižších úrovniach, o rozvoj vzájomného rešpektu a porozumeniu. Stratégia ICR zahŕňa aj tzv. *ICR workshops*, ktoré boli prvýkrát použité J. Burtonom v 60. rokoch k potlačeniu eskalácie medzi Malajziou, Indonéziou a Singapurom a od tej doby v ďalších konfliktoch. Oba prístupy vychádzajú skôr z praxe a nemajú hlboké teoretické ukotvenie. [31]

Aj keď sú popísané metódy skoro vždy vhodným nástrojom komunikácie, v mnohých vnútroštátnych aj medzištátnych konfliktoch je potrebné použiť aj tvrdších prostriedkov intervencie, ktorými sú najčastejšie mierové operácie OSN. Najbežnejším typom takej operácie je *peacekeeping*, ktorý zahŕňa nasadenie ozbrojených síl za účelom oddelenia strán sporu tak, aby sa zabránilo vypuknutiu opätovného násillia. Táto intervencia nastupuje obvykle až po skončení násillností a jeho účelom je vytvoriť podmienky, v ktorých budú môcť bez prerušovania násillnými incidentmi pokračovať mierové rozhovory a dohodnuté záväzky dodržané. Tradičný *peacekeeping* sa vyznačuje tým, že je nestranný, prebieha iba zo súhlasom dotknutého štátu a použitie násillia je obmedzené na minimum. Asi od polovice 80. rokov *peacekeepingové* misie stále rozširujú svoj záber, takže ich úlohy nie sú iba oddelenie bojujúcich strán, ale komplexné zvládnutie situácie vrátane participácie na hľadanie prijateľného riešenia a celkovej povojnovej rekonštrukcii vrátane obnovy infraštruktúry a ekonomického či politického systému. Takýchto akcií sa zúčastní veľké množstvo špecializovaného personálu (policajti, lekári, administratívny pracovníci a pod.). Na *peacekeeping* môže nadväzovať *peacebuilding*, ktorého cieľom je zabrániť obnoveniu násillia v dlhodobej perspektíve. *Peacebuilding*

pracuje na zlepšení životnej úrovne obyvateľov, posilňovanie inštitúcií, ktoré by v budúcnosti boli schopné vyriešiť spory mierovou cestou. [13]

Tieto mierové operácie súvisia s konfliktnou dynamikou. Pred samotným vypuknutím násilností môžeme použiť preventívnu diplomáciu, môže však ísť aj o fyzické nasadenie síl, tzv. preventívne rozmiestnenie. Ako príklad uvedieme vojenský kontingent poslaný v roku 1995 do Macedónska za účelom deterencie srbského útoku. Donucovacia civilná alebo vojenská akcia (peace enforcement) môže byť použitá behom ozbrojeného konfliktu za účelom donútiť strany k jeho ukončeniu a pristúpiť k nenásilnému riešeniu. Popísaný „tradičný“ spôsob peacekeepingu sa nasadzuje vo fáze ukončenia hlavných násilných akcií a nastúpenia cesty deeskalácie. Postkonfliktná rekonštrukcia a budovanie mieru prichádza v nasledujúcej fáze, pri posune k definitívnemu urovnaniu konfliktu. Je procesom dlhodobým, zameraným na množstvo rôznych oblastí, ciele sú však tri: obnova politických inštitúcií, konsolidácia vnútornej a vonkajšej bezpečnosti a ekonomická a sociálna obnova. [13]

Možnosti ukončenia konfliktu

Konflikt nie je vždy považovaný za ako také zlo. Konflikt môže byť ukazovateľom napätia existujúce v spoločnosti, môže smerovať ku konštruktívnej interakcii a v konečnom dôsledku k ich odstráneniu. Poznáme však aj konflikty, ktoré eskalujú do otvoreného násillia a tým spôsobujú značné škody spoločnosti.

Riešenie konfliktov (conflict resolution) je samostatným oborom, ktorý sa odlišuje od konfliktného managementu (conflict management). Cieľom konfliktného managementu je vytvorenie minimálnej dôvery medzi nepriateľmi, znížením rizika vypuknutia závažnej krízy a redukcia aktuálneho alebo možného utrpenia, nie však dohody o kontrole zbrojenia, ktoré boli v priebehu studenej vojny uzavreté medzi USA a ZSSR. Tieto dohody v žiadnom prípade neriešili nekompatibilitu medzi protivníkmi, mali iba znížiť riziko neúmyselného vypuknutia nukleárnej vojny. Obor riešenia konfliktov má vyššie postavenú latku: vyriešiť nezlučiteľnosť, premôcť antagonistov a nájsť obojstranné akceptovateľné dlhodobé riešenie. [32]

Posledným pojmom je konfliktná transformácia (conflict transformation). Konfliktná transformácia a jej propagátori uznávajú holistický prístup, ktorému nejde o elimináciu konfliktu, ale o jeho inherentne dialektickú povahu. Spoliehajú na to, že konfliktná môže byť už samotná štruktúra vzťahu, ktorá je nad rámcom konfliktu.

Konkrétny konflikt je označovaný ako príležitosť adresovať epicentrum konfliktného jednania. Cieľom je transformácia vzťahov a záujmov, prípadne odstránenie takého usporiadania spoločnosti, ktoré podporuje násilné jednanie. [33]

Podľa databázy UCDP bolo z celkového počtu 119 konfliktov medzi rokmi 1989-2004 ukončených 90 konfliktov. Niektoré konflikty končia mierovou zmluvou, niektoré víťazstvom jednej strany. Do budúca však ani jedna možnosť ukončenia konfliktu nemôže zabezpečiť, že sa konflikt nebude opakovať. Nie vždy sa dohody dodržia a podľa UCDP skoro polovica konfliktov vypukne po čase nanovo. Podľa UCDP rozlišujeme štyri spôsoby ukončenia konfliktu: víťazstvo, mierová zmluva, zastavenie paľby a iný spôsob. [17]

Mierové zmluvy, ktoré boli uzavreté medzi znepriatelenými stranami, riešia nekompatibilitu cieľov alebo rozhodujú o procese, ktorý ich bude regulovať. Zmluvy môžeme podľa dohody jednotlivých strán rozdeliť na úplné riešenie, čiastočné riešenie alebo dohoda o mierovom procese. Úplné riešenie úplne odstraňuje nezlučiteľnosť cieľov, čiastočné riešenie ich odstraňuje čiastočne (napr. dohoda ohľadom bezpečnosti alebo administrácie určitých území). Pre tento prípad nie je konflikt považovaný za ukončený. Dohoda o mierovom procese definuje kroky, ktoré pomôžu prekonať nezlučiteľnosť cieľov. [17]

V spojitosti s úplným riešením môžeme popísať niekoľko charakteristických typov dohôd, ktoré boli uzavreté medzi znepriatelenými stranami. Prvý typ je kompromisné riešenie, ktoré odoberie určité ambície obom stranám zapojeným do konfliktu. Takáto zmluva je uzavretá hlavne pri zmene politického vedenia krajín alebo z dôvodu ekonomického vyčerpania. Ďalej poznáme obchod tzv. „kus za kus“ (napr. jedna strana získa územie A a druhá územie B), spravodlivé rozdelenie zdrojov alebo predanie správy zdrojov tretej nezávislej strane. Môže sa stať, že sa definitívny verdikt odloží na neskôr z dôvodu častých komplikácií jednania. Keďže časom sa mení usporiadanie v spoločnosti a politické vedenie, spor môže nadobudnúť status nedôležitý alebo na spor zabudne. [17]

Popísané spôsoby však nemajú taký veľký vplyv na nezlučiteľné ciele nazvané identity based, ako na formálne riešenie sporov. Trend naznačuje, že práve konflikty bez problémov, ktoré sa týkajú identity sú často „pochované“ regresiou. Keďže uzavretím dohody o rozdelení zdrojov sa nedotkneme koreňov konfliktu o zdroje, ktoré majú zárodok v identite. Z tohto dôvodu sa väčšina odborníkov zhoduje na fakte, že stabilný mier nie je iba ukončenie násilných akcií a uzavretie mierovej zmluvy. Dlhodobý úspech je pripísaný

zmene postojov, pri ktorých sa znepriatelené strany ďalej nebudú vnímať ako nepriatelia a hrozby. Tento cieľ vyžaduje neúnavnú prácu na všetkých úrovniach spoločnosti, ktorá usiluje o napravenie vzťahov medzi komunitami, uzmierenie a spravodlivé narovnanie. Tu môžeme nájsť metódy založené na socio-psychologickom prístupe a sociálnom konštruktivizme, ale aj na rozvíjajúcich štandardoch medzinárodného práva, ktoré sa zameriava nielen na ukončenie konfliktu, ale aj na postkonfliktné urovnanie. [30]

Metódy riešenia konfliktu sa zameriavajú na vzdelávanie a prekonávanie prekážok, ktoré sú dané odlišnými kultúrami. Zaradujeme sem metódy ICR (Interactive conflict resolution) s ARIA (model metódy ICR – Antagonism, Resonance, Invention, Action) modelom, track two diplomacy, reflexívny dialóg a iné. Ani pre ich časté použitie (Cyprus, Severné Írsko) sa nepovažujú za úplne bežné, pretože ich dlhodobé zameranie neumožňuje aktuálne zhodnotenie úspešnosti a efektivity.

Druhý spomenutí prístup je propagovaný medzinárodnými aktérmi postkonfliktnej rekonštrukcie, kam zaradujeme OSN, medzinárodné a regionálne organizácie, vlády štátov a iné. Postkonfliktná rekonštrukcia má za úlohu implementovať uzmierenie a spravodlivosť skôr formálnym spôsobom pomocou vytvorením prechodného a postupne aj trvalého systému jurisdikcie, stáleho monitorovania ľudských práv, zavedenie spravodlivého policajného systému atď. Ďalej má komplexné ciele v oblasti hospodárstva a politickej obnovy, zaistenie základných sociálnych štandardov a bezpečnosti.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 KONFLIKTNÝ KOMPLEX BLÍZKY VÝCHOD

Koniec bipolárnej polarity s nástupom jednoznačnej dominancie Spojených štátov po ukončení Studenej vojny v tomto regióne a začiatok mierového procesu medzi Izraelom a Palestínou, mohol znamenať zmenu existujúcej bezpečnostnej situácie v regióne Blízkeho Východu. Zároveň však narastali vnútroštátne konflikty, ktoré sa mnohokrát spájali so zvýšenou aktivitou teroristických skupín. [1]

Na spôsob vytvárania vnútroštátnej a regionálnej dynamiky konfliktov na Blízkom východe sa podieľali premenné, ktoré je možné definovať ako: charakter štátu (slabý štát, silný vodca), identita (kmeňová, náboženská, národnostná) a stratégia vyvažovania moci v regióne. Globálnu dôležitosť získavajú dané vnútroštátne a regionálne konflikty kvôli záujmu veľmocí na stabilizácii a kooperatívnej organizácii geopoliticky významného regiónu.

V rámci regiónu Blízky Východ do skupiny štátnych aktérov radíme všetky štáty, aj keď nie všetky boli aktérmi ozbrojených konfliktov, sú to: Egypt, Libanon, Cyprus, Jemen, Jordánsko, Irak, Irán, Izrael, Omán, Saudská Arábia, Sýria, Spojené arabské emiráty, Katar, Turecko, Bahrajn, Omán a Kuvajt. Najdôležitejší neštátni aktéri v rámci jednotlivých konfliktných stretov sú Al-Kajda na Arabskom polostrove (AKAP), Demokratická strana iránskeho Kurdistanu (KDPI), al-Gama' al-Islamiya, Al-Houti, Hizballáh, Kurdska strana pracujúcich (PKK), Strana ľudových muhadžedínov (MEK), Strana slobodného života v Kurdistane a rôzne skupiny sunnitskej a šiitskej opozície v rámci Iraku. Dôvod vzniku a postupný vývoj cieľov týchto skupín je rôznorodý. Vznik niektorých môžeme datovať do nedávnych rokov (sunnitská protivládna opozícia zastúpená organizáciami Islamský štát v Iraku a Fronta reformácie a džihádu), iné vznikli počas Studenej vojny, niektoré zmenili svoje ciele a stratégie a aj samotný názov (PKK).

Nasledujúca časť sa venuje deskripcii násilných konfliktov Irak-šiitska opozícia, Irak-Kurdi, Egypt-Tawhid wal Jihad, Egypt-al-Gama' al-Islamiyya, vojna v Iraku 2003, násilný konflikt medzi Tureckom a PKK a vojna v Perzskom zálive.

3.1 Vojna v Iraku 2003

Vojna sa odohrala medzi Irakom a koalíciou vedenou USA a nabrala medzinárodný rozmer, ktorý si vyžiadal vyše 8000 obetí.

Charakteristika USA

USA je svetovou hospodárskou a vojenskou veľmocou. USA majú globálne záujmy, ich vojenské základne môžeme nájsť vo všetkých oblastiach sveta, flotily amerického námorníctva kontrolujú plynulý tok energetických surovín z celého sveta. Na blízkom východe je USA najvplyvnejším vonkajším aktérom, pričom jeho záujmy sú politická stabilita na Blízkom východe.

Predmet sporu

Nezlučiteľnosť konfliktov v danom konflikte nemá jednoznačný verdikt. USA a jej spojenci uvádzali ako hlavný dôvod zbavenie irackého režimu zbraní hromadného ničenia vrátane biologických a chemických zbraní. Avšak to, že iracká vláda vlastní zbrane hromadného ničenia sa nepodarilo preukázať. Ďalším dôvodom invázie bolo zvrhnutie diktátora Saddáma Husseina, ktorý znevažoval ľudské práva svojich občanov a podporoval genocídu. Saddám Hussein bol tiež zapletený do medzinárodného terorizmu. Invázia bola v súlade s rezolúciou OSN 687, ktorá prikazovala Iraku zbaviť sa zbraní hromadného ničenia.

Americká invázia do Iraku má aj mnoho geopolitických faktorov. Vďaka veľkému počtu politických nespravodlivostí, sociálnej deprivácii a vysokou pravdepodobnosťou vzniku ďalších konfliktov bola invázia ešte viacej ospravedlnená. Nezabúdajme však na to, že Blízky východ sa významne podieľa na svetovej zásobe ropy a zemného plynu. [48]

Saddám Hussein chcel dlhodobo vyzdvihnúť Irak ako dominantnú krajinu regiónu, a tým zaistiť zdroje iných štátov pre prípadné potreby Iraku. Saddám Hussein trval iba na absolútnej suverinite svojho štátu nad všetkými ekonomickými zdrojmi. USA malo za cieľ umiernenie režimu a vybudovať schopného obchodného partnera. Normatívny aspekt tohto sporu bol konflikt hodnôt - odlišný pohľad na ľudské práva občanov.

Dynamika konfliktu

Rezolúcia OSN 687 prikazovala Iraku, aby zastavil všetok nukleárny výskum a aby zničil všetky existujúce zbrane hromadného ničenia. Kvôli tomuto účelu bola zriadená misia UNSCOM, ktorá asistovala Medzinárodnej agentúre pre atómovú energiu v oblasti. V prvej polovici 90. rokov bol objavený program na výrobu nukleárnych a biologických zbraní. V roku 1998 Irak odmietol s misiou spolupracovať a jej pracovníci opustili Irak. Veliteľ misie ENSCOM Richard Butler prehlásil, že Irak svoje záväzky nedodržiava a sťažuje prácu UNSCOM. Krátko po tom, ako misia opustila Irak, začalo USA a Veľká Británia bombardovať Irak. Saddám Hussein povolil inšpektorom návrat do Iraku v roku

2002. Rezolúcia 1284 obsahovala zriadenie misie UNMOVIC, ktorá pokračovala v aktivitách prvej misie. Operovala v Iraku až do invázie koaličných vojsk, avšak žiadne dôkazy o činnosti zbraní hromadného ničenia nezistila.

Eskalácia ozbrojeného konfliktu začala rýchlo, ale aj rýchlo skončila. Po vypršaní ultimáta 20. Marca 2003 začali spojenci bombardovať Bagdát, čomu nasledoval pozemný útok zo severu. Spojenci dorazili do Bagdadu 9. Apríla, ale zostatkový odpor riešili ešte niekoľko dní potom. Deeskalácia konfliktu bola veľmi rýchla, avšak povojnová rekonštrukcia a nastolenie politickej stability bola omnoho náročnejšia.

Mediácia

Hussein sa tesne pre inváziou niekoľkokrát pokúsil o splnenie niektorých ústupkov (demokratické voľby, povolenie inšpekcie priamo USA) cez CIA (Central Intelligence Agency) aj po diplomatických cestách iných krajín, žiaľ neúspešne.

Medzinárodná intervencia

Medzinárodná intervencia do Iraku za účelom odstránenia zbraní hromadného ničenia nebola schválená radou OSN. Vo vojne proti Iraku sa spojili USA s tzv. „coalition of the willing“, ktorú podporilo cez 40 štátov. USA dostalo vojenskú podporu hlavne od Veľkej Británie, Austrálie a Poľska. Mnoho krajín sa proti vojne otvorene postavilo (Francúzsko, Nemecko, Rusko) a trvalo na ďalších inšpekciách.

Ukončenie konfliktu

Invázia bola ukončená za menej ako 30 dní. Saddám Hussein a jeho diktatúra bola zvrhnutá, ale zbrane hromadného ničenia ani ich výroba nebola dokázaná.

Následky konfliktu

Spojené štáty vydali na vojnu proti Iraku 802 miliárd dolárov, Britániu stál zásah 14 miliárd dolárov. Počet civilných obetí bol okolo 4300, obeť na strane USA a jej spojencov sa pohybovalo v stovkách. Následné nepokoje medzi sunnitmi a šiitmi v rokoch 2006-2010 si vyžiadali ďalšie obeť a bolo vysídlených asi 1.6 milióna Iračanov. Politická stabilita bola zásadne narušená, kedy sa k moci dostali šiitske politické strany a posilnili sa pozície Iránu. Rozpor sa odohral aj v medzinárodnom spoločenstve, pretože mnohé štáty tvrdo kritizovali inváziu, ktorá nebola autorizovaná Radou bezpečnosti OSN. [49]

3.2 vojna v Perzskom zálive

Kuvajt

Kuvajt je jedna z najbohatších krajín sveta a zároveň jedna z najmenších. Nerastné bohatstvo, ktorým Kuvajt disponuje je nálepka neprehliadnuteľnosti pri konflikte pre celý svet. V Kuvajte žije približne 3,6 milióna obyvateľov, pričom pôvodné obyvateľstvo je asi 29 %. Ropa a ropné produkty pokrývajú 80% príjmu vlády a HDP je 54 000 dolárov na hlavu. 90 % Kuvajťanov sa hlási ku Islámu a príslušnosť ku sunnitom je o 10 % vyššia ako ku šiitčanom. Ako sme spomenuli na začiatku, cudzinci tvoria podstatnú časť obyvateľstva a sú to: Arabi, Indovia, Pakistanci, Filipínci a iné. Hlavnú dejovú líniu konfliktov teda môžeme hľadať v rozporoch o zdroje (ropa), v rozdieloch národných, ale aj rozdiely medzi sunitmi a šiitmi a v neposlednom rade medzi urbanizovaným a kmeňovým obyvateľstvom, ktorého je asi 4%. [50]

Predmet sporu

Idea napadnutia Kuvajtu je historický fakt, podľa ktorého má Irak nárok na územie Kuvajtu, ktoré bolo odtrhnuté po 1. Svetovej vojne Veľkou Britániou. Hlavnou príčinou bolo však nerastné bohatstvo Kuvajtu a finančná vyčerpanosť Iraku po Iránsko-Irackej vojne. Kuvajt bol jedným z najväčších veriteľov Iraku a nechcel vyjednávať o odpustení dlhu. Irak zároveň obvinil Kuvajt z kradnutia ropy z prihraničných oblastí a nedodržania kvót stanovených v OPEC, čo spôsobovalo znižovanie ceny ropy na svetovom trhu. Kuvajt znížil produkciu ropy až o 25 %, dlh za ukradnutú ropu však zaplatiť nechcel. [51]

Dynamika konfliktu

Všetko to začalo 3. Septembra 1991, keď Saddám Hussein urobil inváziu do Kuvajtu a po troch dňoch prehlásil Kuvajt za 19. Irackú provinciu. OSN v deň invázie vydalo rezolúciu 660, v ktorej vyzvalo Irak ku okamžitému stiahnutiu ozbrojených jednotiek. OSN uplatnili sankcie aj proti irackej ekonomike, ďalej vyzvali k jednaniu o riešení konfliktu. Irak mal ultimátum do 15. Januára 1991, avšak Irak sa nevzdal svojich pozícií a došlo k invázii USA a ďalších 30 krajín, ktoré o pár dní iracké jednotky premohli.

Aj keď mal Irak dlhodobé dôvody ku konfliktu, všetko sa začalo až keď nastúpila aj otázka financií. Konfliktná dynamika zažila v tomto prípade veľmi rýchlu eskaláciu konfliktu ihneď po invázii irackých vojsk do Kuvajtu, čomu však nasledovala rýchla deeskalácia po porazení vojsk a následnom víťazstve medzinárodného spoločenstva. Medzi

uvedenou eskaláciou a deeskaláciou bolo niekoľko mesiacov vyjednávaní o dobrovoľnom stiahnutí irackých vojsk.

Mediácia

O mediáciu sporu sa pokúšali jordánsky kráľ Hussein a egyptský prezident Mubarak. Za úspech v mediácii môžeme považovať oddialenie plánovanej invázie kuvajtských spojencov a odsúdenie tohto násilného aktu Ligou arabských štátov. Úsilie o nastolení konštruktívneho jednaní, ktoré by malo za následok stiahnutie irackých vojsk z Kuvajtu však nebolo úspešné.

Došlo aj ku bilaterálnemu jednaniu v Ženeve, ktorého sa zúčastnil štátny sekretár James Baker a iracký minister zahraničia Tariq Aziz. Toto jednanie nemalo žiadny použiteľný výsledok.

Sovietsky zväz sa snažil presadiť návrh, aby sa vyhlásil klud zbraniam ešte pred stiahnutím irackých jednotiek. Prezident Bush ale nechcel jednať spôsobom, ktorý zvýhodňuje agresora.

Aj Irán trval na zastavení paľby, koniec obchodného embarga, stiahnutí všetkých cudzích vojsk a ich nahradenie arabskými peacekeepingovými jednotkami a koniec migrácie sovietskych židov do Izraela. Iránsky návrh bol odmietnutý všetkými stranami.

Medzinárodná intervencia

K medzinárodnej intervencii došlo ihneď, ako bol Kuvajt porazený. Medzinárodné spoločenstvo zahájilo operáciu Desert storm, ktorá bola pod hlavnou taktovkou USA. Ako prvé bolo spustené bombardovanie Irackých pozícií, ktorému nasledovalo nasadenie pozemných síl 24. Januára. Tretieho marca začalo jednanie o zastavení paľby a dva dni na to Irak stiahol svoje vojská a prijal všetky rezolúcie OSN. Rada medzinárodného spoločenstva vydala rezolúciu 687, ktorá obsahovala podmienky mieru a konfliktného urovnania a navrhovala zriadenie demilitarizovaných zón pod dohľadom OSN. V apríli 1991 bola zriadená pozorovacia misia Irak - Kuvajt (UNIKOM).

Ukončenie konfliktu

Konflikt bol ukončený víťazstvom jednej strany a agresor bol donútený opustiť pozície.

Následky konfliktu

Vojna v Perzskom zálive mala za následok veľké spomalenie ekonomického rastu v regióne a vyčlenenie nemalých finančných prostriedkov na rozsiahlu povojnovú rekonštrukciu regiónu. Medzinárodnú koalíciu stála vojna v Perzskom zálive 61 miliárd dolárov. Taktiež stúpila aj cena ropy, čo malo zlé ekonomické dôsledky na krajiny severnej Afriky a ďalších častí sveta. Nasledujúce roky po konflikte bola zriadená s finančnou asistenciou krajín OECD a bohatých krajín Perzského zálivu tzv. The Gulf Crisis Financial CO-ordination Group, ktorá finančne pomáhala najviac postihnutým krajinám. Vojna posilnila pozície Iránu a angažovanosťou USA v Kuvajte nabral konflikt globálny rozmer.

3.3 Turecko – PKK

Turecko

Turecko je regionálnym medzníkom medzi Európou a Áziou. Turecko má 79 miliónov obyvateľov, pričom 75 % obyvateľov sú Turci a 18 % Kurdi. Populácia sa skoro jednoznačne hlási k sunnitskému islamu, zvyšná minimálna časť ku kresťanstvu a judaizmu. Hlavným rozdielovým ukazovateľom je etnická príslušnosť a rozdielne orientované centrum krajiny a periférii. Turecko má pomerne rozvinutý trh, čo sa odráža v zamestnanosti. Tretina obyvateľstva je zamestnaná v poľnohospodárstve, 20 % v priemysle a skoro polovica zamestnaní tvoria služby. Turecko začalo v roku 2005 konzultovať vstup do EU.

Kurdská strana pracujúcich (PKK)

Strana založená v roku 1978 Abdullahom Ocalanom, ktorá sa snaží o ustanovenie štátu Kurdistan. Tento štát by obsahoval kurdské oblasti Iránu, Iraku, Turecka a Sýrie. V roku 1984, v Turecku označovaná ako teroristická skupina, začala ozbrojenú kampaň, pričom sa po desiatich rokoch násilia Ocalan začal sústreďovať iba na autonómne oblasti tureckého Kurdistanu.

Predmet sporu

Predmetom sporu sú politické a kultúrne práva Kurdov, a hlavne status tureckého Kurdistanu. Po vytvorení Tureckej republiky bola odlišná identita hrozbou, preto mali byť neturecké skupiny vykorenené alebo asimilované. Korene konfliktu spočívajú v nechuti Kurdov podriaďovať sa tejto politike a obrana vlastnej identity vedie k nezlučiteľnosti cieľov. Sekundárnym nezlučiteľným cieľom je boj o zdroje, kde Kurdi protestujú proti podinvestovanosti svojich regiónov.

Konfliktná dynamika

Zo začiatku bol konflikt obmedzený iba na juhovýchodné Turecko, pričom konflikt začal výrazne eskalovať od roku 1992, kedy násilie dosiahlo intenzitu vojny. Tvrdé ozbrojené násilie pokračuje až do zatknutia Ocalana v roku 1999, ktorý sa stal mŕtvym bodom konfliktu. Vzhľadom na klesajúci počet obetí môžeme povedať, že od tohto momentu konflikt deeskaluje. V roku 2002 sa strana PKK na podnet Ocalana rozpustila a bola založená nová strana, ktorá mala za úlohu oslobodiť Kurdov bez použitia násilia. V roku 2004 sa po ozbrojenom konflikte vracia ku pôvodnému názvu PKK.

Boj medzi Tureckom a Kurdmi zažil niekoľko eskalačných bodov. Ten prvý bol ozbrojený konflikt v roku 2004 a 2005. Druhý bod bol v roku 2007 a 2008, kedy Turecko zasahuje proti strane PKK v severnom Iraku. V roku 2010 bol posledný eskalačný bod, kedy po rozhodnutí ústavného súdu bola zrušená jedna z kurdských politických strán.

Mediácia

Pretože turecká vláda označila PKK za teroristickú organizáciu, strany nevedli medzi sebou dlhú dobu žiadnu komunikáciu až do 90. rokov, kedy boli prijaté opatrenia na podporu politických a kultúrnych práv Kurdov. V posledných rokoch sa vynárajú dohady o tom, že vodca autonómneho tureckého Kurdistanu má snahu o jednanie medzi Tureckom a PKK, ktoré by ukončilo konflikty na hranici oboch území.

Zapojenie tretích strán

V tomto konflikte nedošlo ku zapojeniu ďalších ozbrojených síl.

Ukončenie konfliktu

Od 90. rokov vyšla turecká vláda Kurdom v ústrety pri niektorých záležitostiach – zákaz hovoriť kurdsky bol odvolaný, existujú kurdské rádiá a televízie a je možné kurdské vzdelanie. Kompletné riešenie konfliktu vyžaduje ešte veľa úsilia, pretože cez 30 rokov vojny vygenerovali na oboch stranách hlboké pocity nepriateľstva.

Následky konfliktu

V priebehu konfliktu zomrelo na oboch stranách cez 30 000 ľudí. Značné sú aj regionálne následky konfliktu. Turecko stále udržuje ozbrojené hranice s Irakom a podniká útoky na pozície PKK v Iraku. Zásah USA v Iraku, Turecko bralo ako destabilizujúci faktor medzi Tureckom a PKK.

3.4 Irak verzus šiitska opozícia

Náboženské zaradenie v rámci rôznych vetiev a odnoží v islame relatívne dlhý časový úsek nezohrávalo dôležitejšiu úlohu v spoločnosti. V priebehu 70-tych rokov obdobie arabského sekulárneho nacionalizmu ustupuje v prospech extrémistickej politiky a neinkluzívnych politických systémov. Násilný konflikt v Iraku medzi vládou a šiitskou opozíciou začína začiatkom 80-tych rokov. Cieľ zoskupenia šiitských strán vystupuje pod názvom SICRI¹ predstavovali protivládne akcie vykonávané najmä tajnými skupinami a prostredníctvom irackých utečencov zoskupených v militantnej časti hnutia pod názvom Badrove brigády. Vzhľadom na početnosť šiitov v Iraku, ktorí predstavujú približne 60 až 65 % z celkového počtu obyvateľov, po skončení vojny v Zálive a následnom povstaní proti režimu Saddáma Husseina časť vojenských jednotiek podporila spolu so šiitskou opozíciou povstanie. Vzhľadom na nezapojenie USA do povstania a odmietnutie podpory povstanie skončilo neúspechom. Potlačenie povstania neznamenal definitívne ukončenie konfliktu medzi oboma stranami a ten sa rozvíjal v priebehu 90-tych rokov, pričom klesal počet obetí v rámci tohto ozbrojeného konfliktu.

Predmet sporu

Predmetom sporu v tomto prípade boli rozdielne ciele predstaviteľov šiitskej opozície a vtedajšej vládnucej strany Baath, ktorá sa najmä po prevrate v roku 1968 zamerala na prísnu kontrolu až zakázanie mnohých náboženských rituálov. Napriek dôležitej úlohe pri zakladaní strany Baath, najmä v počiatkoch tvorili väčšinu členov strany šiiti, po roku 1968 začína prenasledovanie najmä čelných predstaviteľov a významných náboženských aktivistov nakoľko Saddám Hussein považoval šiitov ako možnú hrozbu režimu, s možným zriadením náboženského režimu podobnému tomu v Iráne. Ako prevencia nasledovala kontrola a obmedzovanie osôb, ktoré sa hlásili k šiitom vo funkciách v štátnej správe, armáde a mnohých iných. Takisto oblasti obývané prevažne šiitami boli jednými z najmenej podporovaných regiónov, ktorým vláda venovala minimum investícií pri rozvoji infraštruktúry a najmä školstva a nemocníc, naopak bolo tu uskutočnených niekoľko umelých krajinných zásahov s cieľom zmeniť prirodzený smer vodných tokov a tým vysušiť oblasti s dostatkom závlahy, ktorých výsledkom bolo

¹ SICRI (Supreme Council for The Islamic Revolution in Iraq).

niekoľko ekologických katastrof sprevádzaných obmedzením prístupu k pitnej vode a poklesu výnosov poľnohospodárskej produkcie.

Distribúciu jednak moci a dvojak bohatstva považovali šiiti za nespravodlivú, na druhej strane vtedajší režim pokladal príslušnosť k určitej skupine za hrozbu smerujúcu k nestabilite režimu.

Vývoj po Studenej vojne

Do roku 1996 prebiehajú sporadické násilné strety, avšak ich tendencia je klesajúca, rozmedzie rokov 1996 až 2003 môžeme označiť za obdobie deeskalácie násilia s takmer minimálnymi obeťami na životoch vzájomných stretov. Po invázii v roku 2003 dochádza k návratu SICRI z exilu a stáva sa jedným z členov víťaznej Spojenej irackej aliancie (UIA), ktorá získala vo voľbách do prechodného parlamentu väčšinu. Členovia šiitov vo všeobecnosti zmenu v Iraku podporili, keďže im umožnila podieľať sa na vláde a správe vecí verejných, ktorá im bola dlhé obdobie odopieraná. Samotné hnutie zmenilo názov strany na Supreme Islamic Iraqi Council, nakoľko cieľ bojovať proti režimu už nie je aktuálny a tento názov viac korešponduje so súčasnými cieľmi strany.

Mediácia sporu

V tomto konflikte sme zaznamenali pokus o sprostredkovanie riešenia konfliktu medzi Irackou vládou a SICRI a ďalšími šiitskými skupinami v roku 1990 až 1991 za spoluúčasti iránskeho prezidenta Rafajsániho. Vládny režim Saddáma Husseina garantoval šiitskej opozícii 1/3 kresiel v parlamente. Ponuka bola predstaviteľmi šiitskej opozície odmietnutá nakoľko vládny režim požadoval výmenou za parlamentné kreslá podporu Kuvajtskej invázie.

Medzinárodná intervencia

Neúspešná mediácia a koniec vojny v Perzskom zálive znamenalo pre šiitov prijatie rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN číslo 688 kvôli ochrane šiitskej populácie a zabráneniu násilia zo strany režimu Saddáma Husseina. Reálnu ochranu predstavovalo vytvorenie bezletovej zóny južne od 32. rovnobežky, ku ktorej však priamo uvedená rezolúcia nevyzvala.

Ukončenie konfliktu

Samotný konflikt a následné strety postupne deeskalovali od roku 1996, po invázii a zvrhnutí Saddáma Husseina v roku 2003 sa hnutie zaradilo k významným politickým stranám v Iraku, podieľajúcim sa na distribúcii moci.

3.5 Iracká vláda - Kurdi

Konflikt medzi irackou vládou a Kurdmi bol vnútroštátnym konfliktom, v ktorom identifikujeme vonkajší vplyv. Od vzniku v 60. rokoch 20. storočia si vyžiadal desiatky tisíc obetí.² Po skončení studenej vojny bolo najviac mŕtvych počas vojny v Perzskom zálive a následnom povstaní Kurdov v roku 1991 a počas Kurdskej občianskej vojny v rokoch 1995-1996.

Irak

Územie Iraku leží na mieste, kde sa rozprestierala staroveká Mezopotámia, čiže územie patrí k najstaršie osídleným na Zemi. Od 15. storočia patril do Osmanskej ríše. Po jej rozpade po prvej svetovej vojne bol britským mandátnym územím. Nezávislosť získal roku 1932. Irak má približne 31 miliónov obyvateľov. 75-80 % sú Arabi, zvyšok tvoria predovšetkým Kurdi. Dominantné náboženstvo je islam. Viac ako 60 % obyvateľov tvoria šiiti. Približne 37 % tvoria sunniti a zvyšné percentá si rozdeľujú kresťania a iné konfesie.

Ropný priemysel jednoznačne dominuje v ekonomike Iraku. Tvorí vyše 90 % zahraničných príjmov do štátnej pokladnice. No napriek tomu, že Irak disponuje najväčšími zásobami ropy na svete, na životnej úrovni to obyvatelia príliš nepociťujú. Irak stále zápasí s vysokou nezamestnanosťou a HDP na hlavu tvorí iba 3800 amerických dolárov. Ekonomický rozmach zabrzdila predovšetkým vojna s Iránom v 80. rokoch minulého storočia, kedy bola prakticky celá ekonomika zničená. Podobná situácia nastala začiatkom 90. rokov vo vojne v Perzskom zálive. Na Irak, ktorý bol jednoznačne agresorom boli uvalené ekonomické sankcie, ktoré medzinárodné spoločenstvo ukončilo až v roku 2003 kedy bol zvrhnutý Saddám Hussein. Odvtedy je prvoradým cieľom vlády získanie významných zahraničných investícií. Na ich získanie je však nevyhnutné zlepšiť bezpečnostnú situáciu v krajine, dobudovať infraštruktúru a inštitucionálne prostredie.

² Vysoké čísla okolo 100 000 dostaneme v prípade, že nepočítame iba ozbrojené strety medzi kurdskými militantnými skupinami vládnymi jednotkami, ale aj obeť genocídy a politického prenasledovania občanov, ktorí sa do priamych stretov nevykonávali. (pozri napr. odhady Human Rights Watch 2006)

Iracká spoločnosť je stále polarizovaná v líniiach etnickej príslušnosti (Arabi vs. Kurdi) a konfesie (šiiiti vs. sunniti).

Politická reprezentácia Kurdov v Iraku

Kurdi sú najväčším národom na svete, ktorý nemá vlastný štát. Je ich približne 20 miliónov a po rozpade Osmanskej ríše ich najväčšie počty žijú v Iraku, Turecku, Iráne a Sýrii. Prakticky od rozpadu Osmanskej ríše sa mnohými spôsobmi snažia či už o samostatný štát, alebo aspoň o samosprávne kompetencie v rámci štátov, v ktorých žijú. V Iraku mali Kurdi počas 20. storočia rôznu mieru samostatnosti. Tá vždy závisela od vnútro politickej situácie v krajine. V rokoch 1919 – 1922 zriadili ich lídri samostatnú vládu, snažia sa o odpor voči britskej vláde a žiadajú od Spoločnosti Národov (LN) aby im uznala nezávislosť. V roku 1932 vzniká samostatné iracké kráľovstvo, neskôr v roku 1958 republika, no ich snahy nikdy neboli naplnené a počas vlády Saddáma Husseina boli dokonca likvidované. V októbri roku 2005 bola prijatá nová ústava, kde bol Kurdistan definovaný ako región s vlastnou vládou v rámci federálneho usporiadania Iraku. Aj v súčasnej dobe je vytvorenie samostatného, nezávislého štátu veľmi nepravdepodobné. Ide hlavne o postoj silných regionálnych hráčov a USA, ktoré majú veľký záujem na tom, aby územná celistvosť Iraku zostala zachovaná. Na druhej strane ani hlavný smer kurdskej politickej reprezentácie nemá ako hlavný bod programu separáciu od Iraku.³

Boj Kurdov o autonómiu v Iraku je vnútroštátnym konfliktom, ktorého počiatok možno datovať rokom 1961. Práve vtedy sa po konfliktoch vo vnútri kurdských kmeňov skonsolidoval Mustafa Barzani ako vodca KDP – Kurdskej demokratickej strany. V roku 1996 iracká vláda sťahuje svoje vojenské jednotky z Kurdistanu. (UCDP 2011) Kurdi samotní majú ale problém, ktorým je ich skupinová identita. Išlo o konflikt medzi národnou a kmeňovou identitou. Dlho nebolo jasné, ktorá z týchto identít je nadradená. McDowall tvrdí, že ako hegemonna etnická skupina sa konsolidujú až okolo roku 1918. Aj preto počas snáh o autonómiu vznikali rozkoly. V 70. rokoch sa oddeľuje Vlastenecká únia Kurdistanu (PUK) od KDP. Stále sa prejavovali rozpory medzi kmeňovým

³ Vedenie kurdských politických strán pod Barzaním a Talabánim aktívne participovalo na vyjednávaní novej ústavy a pomerne úspešne sa im podarilo presadiť požiadavky oslabujúce centrálnu vládu (Kelly 2010: 727) Cieľom súčasného vedenia je teda skôr úspešné implementovanie, získanie zodpovedajúcich legislatívnych právomocí regionálnej vlády a získanie čo najviac kontroly v oblastiach spoločných právomocí, kam patrí najmä ťažba ropy.

usporiadaním – to bolo tradičné a reprezentoval ho Barzani. Ľavicový intelektuáli, ktorých viedol Talabani (neskôr bol aj vodcom PUK) presadzovali národný princíp. Spory sa viedli predovšetkým o to, kto bude "pravým vodcom" Kurdov. No počas občianskej vojny neboli ani jeden tábor schopný prekročiť tieň kmeňovej vojny.

Rozpory v cieľoch

Medzi irackou exekutívou a politickou reprezentáciou Kurdov je najdôležitejším rozporom nárok etnika na to, aby boli uznané jeho národnostné, kultúrne a jazykové práva a samostatné vládnutie na územiach, na ktorých má prevahu Kurdske obyvatelstvo. Tieto nekompatibility pramenia z rozdielnych hodnôt. Kurdske kmene boli separované predovšetkým v horských oblastiach na severe Iraku – je teda úplne prirodzené, že sa líšia jazykom aj kultúrou. Kurdi sa národne emancipovali a ich národná identita má pre nich hodnotu. Naopak, predstavitelia strany Baas, ak vôbec uznávali existenciu národa Kurdov, ktorý by mohol mať nejaké práva a aspirácie, tak zdôrazňovali, že ich práva im určuje štát – Irak, ktorý im ich samozrejme môže kedykoľvek odobrať. Aj preto medzi hlavné politické snahy Saddáma Husseina patrila arabizácia kurdských regiónov. Sústreďoval sa hlavne na oblasti, kde sa nachádzajú veľké zásoby ropy. Hussein sa tiež neštítal na vlastných občanov použiť cielené vyvražďovanie. Ako bolo naznačené v predchádzajúcej časti textu, v Kurdistane sa nachádzajú významné náleziská ropy. V oblastiach Kirkúku a Mosulu sú jedny z najväčších ropných polí v Iraku, no z príjmov z ťažby sa Kurdi nedočkali a aj preto sa ich hospodárstvo sústreďovalo na pomerne zaostané poľnohospodárstvo. Po skončení prvej vojny v Perzskom zálive bolo dokonca baathistickým režimom na Kurdistane uvalené ekonomické embargo, čím sa distribúcia zdrojov a hospodárska situácia v oblasti ešte zhoršila.⁴

Ozbrojený konflikt medzi kurdskými politickými stranami navzájom spočíval v nezlučiteľnosti cieľov v oblasti kontroly nedostatočných ekonomických zdrojov a v sporných hodnotách.

Dynamika konfliktu po skončení studenej vojny

Po prvej vojne v zálive bol režim Saddáma Husseina značne oslabený. To sa snažili Kurdi využiť a došlo k povstaniu, následkom čoho vznikli krvavé boje medzi Kurdmi

⁴ Situáciu ešte zhoršilo to, že ekonomické sankcie boli medzinárodným spoločenstvom uvalené aj na Irak. Kvôli tomu ekonomika Kurdistanu trpela dvojnásobne.

a irackými jednotkami. USA a ich spojenci na to reagovali vytvorením bezletovej zóny nad severom Iraku. Koncom roku 1991 sa iracké jednotky kompletne sťahujú z územia Kurdistanu a vďaka tomu začína fungovať ako de facto autonómny región. Vládny režim však uvalil už spomínané ekonomické embargo a medzi PUK a KDP vznikajú silné boje o kontrolu zdrojov. K eskalácii konfliktu dopomohlo, že obe strany vo voľbách získali prakticky rovnaký počet hlasov. Ich konflikt eskaloval do ozbrojeného konfliktu a môžeme hovoriť o občianskej vojne. Predstavitelia oboch hlavných prúdov v Kurdistane sa pokúsili o zníženie napätia prostredníctvom rokovaní s Husseinom, ktoré skončili neúspechom a kurdské milície obsadili niekoľko miest v Severnom Iraku, následkom čoho ozbrojený konflikt opäť vypukol nielen medzi kurdskými ozbrojenými skupinami ale po vzájomnej snahe o kontrolu zásob aj medzi kurdskými milíciami samotnými. Vzájomný konflikt medzi Kurdmi silnel a eskaloval v momente, keď KDP požiadala o spoluprácu iracké armádne jednotky o kooperáciu počas snahy o získanie mesta Ebril. Po úspešnom obsadení mesta KPD sa iracké jednotky definitívne stiahli. Sprostredkovanie ukončenia konfliktu tretími stranami až do podpísania Washingtonskej mierovej dohody (1998) mali vždy krátkodobý účinok a konflikt postupne vždy zosilnel.

Snahy o mediáciu konfliktu

Až do stretnutia v meste Silopi v máji 1994 iniciované tureckou vládou, ktoré sledovalo vlastné ciele a obávalo sa postupného nárastu útokov PKK realizovaných cez iracké hranice na územie Turecka, snahy o sporadické sprostredkovanie prímeria prebiehalo väčšinou priamo medzi kurdskými predstaviteľmi a irackým režimom. Obavy Turecka najmä kvôli pretrvávajúcemu mocenskému vákuu v severnom Iraku, ktoré mohlo viesť k založeniu samostatného kurdske štátu a byť priamou inšpiráciou pre výraznú kurdsú menšinu žijúcu v Turecku. Postupne sa do mediácie zapojilo okrem Turecka, Francúzsko, Kurdský národný kongres severnej Ameriky, Iracký národný kongres a Spojené štáty s pomocou, ktorých bolo podpísané prímerie.

Medzinárodná intervencia

Priame povstanie proti irackému režimu zo strany Kurdov sa nedočkalo podpory zo strany USA a ich spojencov. Neúspešné povstanie nasledovala humanitárna kríza a prijatie rezolúcie OSN 688 vyzývajúca irackú vládu na ukončenie násilia na obyvateľoch vlastnej krajiny. USA spolu so spojencami (najmä francúzske a britské jednotky) sa zapojili operáciou Provide Comfort a Provide Comfort II s cieľom vytvoriť bezpečnú zónu pre utečencov, ktorí utekali pred násilím v danom regióne najmä k tureckým hraniciam

a vytvorením bezletovej zóny. Priame zapojenie do konfliktu zo strany USA s názvom Desert Strike nasledovalo počas snahy KDP a irackých jednotiek o dobytie mesta Ebril, počas ktorého USA podporili PUK bombardovaním vybraných cieľov. Nasledovala kritika smerom k USA kvôli chýbajúcemu schváleniu týchto akcií Bezpečnostnou radou. Ďalším štátom priamo zapojeným do konfliktu bolo Turecko, ktoré chcelo zachovať dobré vzťahy s USA a ponúklo svoje letecké základne pre letecké operácie, na druhej strane taktiež nebolo v záujme Turecka akýmkoľvek spôsobom posilňovať a podporovať kurdský nacionalizmus. Počas vojenských zásahov turecká armáda aktívne zrealizovala útoky s rôznou intenzitou na pozície PKK v blízkosti hraníc kvôli snahe posilniť druhú kurdskú stranu a zabrániť cezhraničným útokom.

Koniec a následky konfliktu

Udalosti roku 1996 neoficiálne ukončili konflikt, nakoľko od tohto roku sa iracké jednotky v Kurdistane neobjavili, oficiálnou cestou k ukončeniu konfliktu nedošlo. Zároveň v tomto roku začína program OSN, ktorý 13% ziskov z predaja ropy distribuuje naspäť do kurdskeho regiónu. Začiatok invázie v roku 2003 opäť obnovil nepokoje a ozbrojené útoky v oblasti, od roku 2005 sa zmenil status oblasti Kurdistanu na federatívnu časť krajiny a kurdština sa stala jedným z viacerých oficiálnych jazykov. Konflikt medzi významnou kurdskou menšinou a vládnyim režimom negatívne ovplyvnil hospodárstvo v danej oblasti, vyžiadal si početné obete na životoch a vzhľadom na početnosť Kurdov žijúcich v susediacich krajinách vplýval na dianie vo vnútri týchto štátov, ktoré sa snažili zachovať svoje spojenectvá s USA a riešiť dilemu postavenia vlastnej kurdskej menšiny. Konflikt medzi Kurdmi v severnom Iraku a režimom prezidenta Husseina teda mal priame následky nielen vo vnútri štátu Irak ale aj regionálny dopad v oblasti a po zásahu USA a spojencov, konflikt dosiahol medzinárodných rozmerov.

3.6 Egypt – Al-Gama' a al-Islamiyya, Tawhid wal Jihad

Po skončení Studenej vojny môžeme konflikt v Egypte charakterizovať ako vzájomné strety medzi štátom a islamsky orientovanými skupinami. Vzájomné konflikty majú výhradne vnútroštátny charakter, podľa počtu obetí ich môžeme zaradiť na stupnici k menej závažným až závažným ozbrojeným konfliktom.

Egypt

Od vzniku Egyptskej republiky v roku 1956 sa vystriedalo viacero autoritatívnych vládov so spoločným vystupovaním voči opozícii, či už potlačovaním náboženského alebo sekulárneho disentu. Do odstúpenia prezidenta Mubaraka v roku 2011 bolo pre egyptskú politiku typické autokratické postavenie prezidenta okolo ktorého sa koncentrovala mocenská elita. Napriek tomu, že čele Národnej demokratickej strany stál prezident, hlavný konflikt na parlamentnej pôde neprebíhal medzi vládnuou Národne demokratickou stranou a opozičnými stranami, ale hlavný konflikt bol identifikovaný medzi jednotlivými frakciami vnútri vládnucej strany najmä predstaviteľmi odborov a podnikateľskou Lobby.

Hlavné deliace línie v egyptskej spoločnosti predstavujú ekonomika a náboženstvo. Ekonomiku v Egypte bola možné až do deväťdesiatych rokov charakterizovať ako značne centralizovanú, postupne prebehlo niekoľko reforiem, ktorých cieľom bola liberalizácia ekonomiky a pritiahnutie zahraničných investícií. V súčasnosti môžeme egyptskú ekonomiku označiť za pomerne uzavretú s dominanciou armády v niektorých priemyselných odvetviach. Napriek pomerne pozitívnym makroekonomickým výsledkom a ekonomickému rastu v nedávnom období ostáva Egypt chudobnou krajinou. HDP na hlavu v roku 2010 predstavovalo sumu 6200 dolárov, pričom egyptská ekonomika je 27. najväčšia ekonomika sveta. Podľa odhadov však približne 20 % populácie Egypta žije pod hranicou chudoby. Najmä neschopnosť vlády garantovať sociálne štandardy pre občanov, koncentrácia prostriedkov a bohatstva v rukách malej skupiny a narastajúca korupcia boli hlavným dôvodom pre januárové a februárové protesty v roku 2011 vedúce k odstúpeniu prezidenta Mubaraka. Ďalšiu deliacu líniu v spoločnosti predstavuje náboženstvo. Väčšina obyvateľov (90 %) sa hlási s sunnitskému islamu, koptovia predstavujú menšinu v (9 %). Egyptský štát sa od 70. rokov nachádzal v dvojakej pozícii, nakoľko súčasne viedol kampaň proti politickému islamu a prezentoval štát ako ochrancu náboženských hodnôt a morálky. Podľa egyptskej ústavy je od 80-tych rokov islamské právo jedným z prameňov civilného práva a teda štát akceptuje aj náboženskú tradíciu ako zdroj pre právne ustanovenia, avšak náboženské politické strany zostali naďalej zakázané.

Al-Gama'a al-Islamyya

Cieľom tejto náboženskej skupiny, ktorú založili poprední predstavitelia Aysutskej univerzitnej náboženskej skupiny v 70-tych rokoch bolo zriadenie nekompromisnej a ideologicky čistej náboženskej organizácie v porovnaní s existujúcim Moslimským bratstvom, ktoré vystupovalo ako politicky pragmatické a tolerantné k rôznym prítomným

odnožiam islamu v Egypte. Ciele Moslimského bratstva aj Islamskej skupiny sú veľmi podobné, islamizovať egyptskú spoločnosť a založiť islamský štát, al-Gama'á al-Islamiyya pripúšťa použitie aj násilných prostriedkov.

Krátko po vzniku sa islamská skupina zameriavala najmä na medzikomunitné konflikty medzi koptami a príslušníkmi islamských skupín. S postupným zblížovaním Egypta a Izraela a zvyšujúcou sa prozápadnou orientáciou Egypta sa terčom násillia stáva egyptská vláda. Od roku 1987 Moslimské bratstvo pravidelne obsadzuje pomerne významný počet kresiel v parlamente, napriek tomu úspech nenásilných islamistických skupín nebol dôvodom pre ukončenie násillia militantnými skupinami. Intenzívnejšia kampaň a následné prenasledovanie týchto skupín štátnymi zložkami boli dôvodom pre nárast podpory medzi obyvateľmi.

Činnosť skupiny sa počas 90-tych rokov zamerala na predstaviteľov alebo osoby spojené s režimom Husniho Mubaraka, sekulárnych moslimov, koptov a turistov. Podporu zo strany obyvateľov stratili ozbrojenci po masakre v Luxore v novembri 1997. Útok na turistov znamenal paradoxne zloženie zbraní a koniec používania násilných metód boja.

Tawhid wal Jihad

Táto skupina predstavuje ďalšiu islamistickú militantnú skupinu v Egypte, ktorej ideológia nie je jasne formulovaná ale cieľom je boj proti inovercom bezvercom a sekulárnej vláde. Základnou stratégiou tejto skupiny sú bombové atentáty v centrách turistického ruchu, ktoré si len v období 2004-2005 vyžiadali viac ako sto obetí. Skupina je pravdepodobne napojená na skupiny ako Hamas alebo Palestinský islamský džihád.

Predmet sporu

Najmä kvôli rozdielnemu pohľadu na úlohu islamu vo verejnom živote sú hlavnými cieľmi oboch extrémistických skupín boj proti vláde a proti osobám, ktoré nedodržiavajú islamské právo šarija. V prípade organizácie Tawhil wal Jahid sú terčmi útokov výhradne civilisti.

Konfliktná dynamika/ Vývoj konfliktu

Represívna odpoveď vlády na radikálnu rétoriku a nárast počtu príslušníkov al-Gama'á al-Islamiyya v oblastiach sociálne slabších obyvateľov a prenasledovanie členov skupiny viedlo k vydaniu tzv. šiestich požiadaviek, ktoré požadovali zrušenie mučenia, zlepšenie podmienok vo väzniciach, opätovné otvorenie mešít patriacich skupine,

prepustenie neobvinených členov a koniec predlžovania zadržaných bez obvinenia. Nakoľko zverejnenie požiadaviek nevyvolalo žiadnu odozvu vládnych predstaviteľov, skupina sa pokúsila uskutočniť atentát na vtedajšieho ministra vnútra Zakiho Badra. Neúspešný atentát predstavoval začiatok sérií atentátov na oboch stranách konfliktu. Od tohto momentu sa organizácia al-Gama'a al-Islamiyya stala militantnou guerillovou organizáciou. Od neúspešného atentátu na ministra vnútra s výnimkou januára až júla 1992 násilie stalo permanentnou súčasťou konfliktu. Občasné útoky proti koptom a sekulárnym moslimom sa zintenzívnili až do momentu, ktorý môžeme charakterizovať ako typ polovičnej občianskej vojny, pričom samotní vojenský vodcovia vyhlasovali fatwy. Najvýraznejšími útokmi sa stali udalosti v Dayrúte, ktorých začiatok sa datuje od júla 1992 a masaker v Luxore, ktorý súčasne ukončil militantné obdobie.

Čo sa týka samotných eskalačných faktorov z pohľadu konfliktnej dynamiky práve vydanie šiestich požiadaviek predstavuje manifestáciu samotného konfliktu, počas ktorej al-Gama'a al-Islamiyya presne a jasne definuje svoje záujmy a následnej ignorácii zo strany vlády, deklarovanie ochoty bojovať za úspešné zrealizovanie islamského štátu. Prvý politický atentát je jasným znakom odhodlania uskutočniť svoje ciele násilnými praktikami.

Ďalšie eskalačné faktory predstavujú ekonomické faktory, ktoré mali vplyv na intenzitu násilia islamských militantných skupín. Podľa výskumu prebiehajúceho počas sledovaného obdobia 1990-2000. Úroveň násilia v Gaze, Egypte a na Západnú brehu vykazovala pozitívnu koreláciu, t.j. ak sa zvýšil počet obetí Palestíncov, egyptské militantné skupiny sa vyznačovali zvýšenou aktivitou a útoky na turistov ako „reprezentantov Západu“ boli pravdepodobnejšie.

Deeskalácia konfliktu v tomto prípade prebiehala jednostranne. Stratégia a politika egyptskej vlády sa takmer nezmenila, snaha nevyjednávať s teroristami ostala pevná a nemenná, intenzita prenasledovania sa zvyšovala zároveň so zvyšovaním intenzity aktivít Islamskej skupiny. Pre mŕtvý bod v tomto konflikte sú charakteristické netypické rysy. Spory ohľadom ďalšej stratégie prebiehajú výhradne vo vnútri organizácie po vyhlásení prímeria uväznenými vodcami v júli 1997. Prímerie sa stalo všeobecne rešpektovaným po akceptácii prímeria vodcami hnutia ako v Egypte tak v zahraničí. Dosiachnutím tohto konsenzu vo vnútri hnutia Islamská skupina sa vzdala používania násilia proti vládnym predstaviteľom a prejavila snahu o začlenenie do existujúceho systému prostredníctvom politických strán. Keďže náboženské politické strany sú v Egypte zakázané, toto

rozhodnutie bolo odmietnuté, avšak návrat k násilným akciám sa neuskutočnil. Vláda sa do procesu zmierňovania radikalizmu zapojila neskôr, avšak koncom roka 1998 môžeme konflikt medzi oboma stranami charakterizovať ako ukončený. Neskoršie zapojenie vlády do procesu zmierňovania konfliktu sa prejavilo v zlepšení nevyhovujúcich podmienok vo väzeniach a povolené návštevy vodcov hnutia vo väzeniach s cieľom vysvetliť obrat v stratégii hnutia uväzneným členom. Vláda nadviazala priamu spoluprácu s hnutím až po udalostiach zo septembra 2001.

Čo sa týka ďalšieho hnutia, násilné aktivity dosiahli svoj vrchol v roku 2005. Hlavnou príčinou bola reforma volebného systému a nasledujúcimi parlamentnými voľbami, s ktorými sa spájala eskalácia násilia. Od roku 2006 nebol zaznamenaný žiadny útok uskutočnený skupinou Tawhid wal Jihad, nakoľko v rokoch 2004 až 2005 boli hlavní vodcovia a mnoho radových členov uväznení alebo zabití egyptskými poriadkovými silami.

Zapojenie tretích strán

V rámci tohto konfliktu sa nevystupovali tretie strany, priame alebo sprostredkované vyjednávania a rokovania medzi vládou na jednej strane a militantnými skupinami na druhej neprebiehali v ani jednom prípade.

Ukončenie konfliktu

Za ukončením konfliktu môžeme nájsť niekoľko dôvodov. Prvým a najdôležitejším bola zmena stratégie vo vnútri samotného hnutia, kedy samotní predstavitelia hnutia zmenili priority hnutia, ktoré boli postupne akceptované vodcami a bežnými členmi v krajine aj v zahraničí. Keďže náklady na realizáciu násilných aktivít dlhodobo prekročovali zisky, a podľa niektorých názorov džihád nie je cieľom sám o sebe ale prostriedkom, pokiaľ je nemožné dosiahnuť vytýčené ciele týmto spôsobom je potrebné zmeniť stratégiu, ktorá podľa neskorších názorov vodcov hnutia poškodzovala samotných členov, aktivistov a ich rodiny. V poradí druhým významným faktorom bola dlhodobá snaha vlády potláčať rôzne násilné akcie extrémistickej skupiny a taktiež výrazná represia zo strany štátu.

Po nadviazaní priamej spolupráce po 11. septembri 2001, vláda prispela k postupnej deradikalizácii 15 až 20 tisíc členov. Neskôr vláda začala s postupným prepúšťaním odsúdených členov z väzby na slobodu, pričom neboli zaznamenané žiadne útoky od udalostí v chráme v Luxore.

Následky konfliktu – dopady/dôsledky ozbrojených konfliktov

Medzi najväznejšie a najdôležitejšie dopady okrem obetí najmä civilného obyvateľstva môžeme zaradiť negatívny vplyv na turistický ruch a klesanie príjmov z tejto oblasti počas obdobia, v ktorom eskalovalo násilie. Najmä znižovanie príjmov v turistických destináciách malo za následok postupné znižovanie podpory pre členov extrémistickej skupiny medzi obyvateľmi Egypta.

4 SYNTÉZA ZÍSKANÝCH POZNATKOV A TRENDY

Uviedli sme si 7 konfliktov od skončenia studenej vojny. Z popísaných konfliktov ich 5 dosiahlo štádium vojny v aspoň jednom sledovanom štádiu (tzv. nad 1000 obetí). V tejto kategórii sa objavujú konflikty medzi Irackou vládou a opozičnými prevažne šiitskymi a sunnitskými skupinami, vojna v Perzskom zálive (1990-1991), vojna v Iraku (2003) a konflikt medzi Tureckom a PKK v rokoch 1992-1999. Konflikty v Egypte považujeme za „závažný“ až „málo závažný“. Najintenzívnejšie časy vzhľadom k počtu obetí zo všetkých konfliktov sú roky 1991 (vojna v Perzskom zálive) a 2003 (vojna v Iraku). Ako najnásilnejšie konflikty označujeme konflikty v Perzskom zálive, konflikt medzi Irackou vládou a opozičnými skupinami a konflikt medzi Tureckom a PKK.

V rokoch 1990-1997 a 2004-2010 sa počet aktívnych konfliktov na jeden rok pohybuje od 5 do 7. Za najpokojnejšie roky považujeme 1998-2003 kedy zaznamenávame 3 konflikty ročne, v roku 2002 dva konflikty.

Za ukončené konflikty môžeme považovať konflikt medzi Egyptom a Islamskou skupinou a Tawhid wal Jihad. Konflikt medzi Irakom a Kurdmi značne oslabil, ale možnosť opätovného konfliktu vylúčiť nemôžeme. Jediný konflikt, ktorý sa pravidelne objavuje je konflikt medzi Tureckom a PKK. Za prelom môžeme označiť rok americkej invázie do Iraku, ktorá mala za následok štart násilia vo vnútri Iraku a zrejme inšpirovala aj činnosť ďalších islamských a kurdských skupín. Pokiaľ hodnotíme konflikty z hľadiska aktérov, za vnútroštátne konflikty označíme všetky okrem vojny v Perzskom zálive a vojny v Iraku. Dôvodom sporu boli najčastejšie zdroje (politická moc a ekonomické zdroje) a rozdiely, ktoré vyplývajú z rozdielnych identít bojujúcich skupín. Vojna v Perzskom zálive bola iba vojna o zdroje, v prípade Tawhid wal Jihad išlo výhradne o konflikt hodnôt. Priama vojenská intervencia bola zaznamenaná v konflikte medzi Irakom a Kurdmi a Irakom a šiitmi (Operácia Desert strike, Northern Watch a Provide Comfort). Medzinárodná intervencia na základe rezolúcie OSN bola zaznamenaná vo vojne v Perzskom zálive. Taktiež mierovú misiu OSN zaznamenávame jednu a to misia UNIKOM v Kuvajte.

V úlohe mediátorov sa objavujú zástupcovia štátov a vlád, ale aj medzinárodné organizácie. Pred napadnutím Kuvajtu sa o mediáciu pokúšal OPEC, jordánsky kráľ a USA. Mediačné aktivity USA zaznamenávame aj medzi vládou a skupinami v Iraku.

O mediáciu medzi vládami a kurdskými menšinami sa starajú zástupcovia Kurdskej regionálnej vlády v Iraku.

S pohľadu víťaza a porazeného vyhodnocujeme situácie:

- Víťazstvo jednej strany (vojna v Perzskom zálive, v Iraku, konflikt s Tawhid wal Jihad)
- Čiastočne odstránená nezlučiteľnosť cieľov (Kurdi a šiiti v Iraku)
- Opätovné eskalácie konfliktov (Turecká vláda proti PKK)

Poznáme 3 hlavné príčiny nezlučiteľnosti cieľov a to zdroje, hodnoty a úloha.

V konfliktoch nami sledovanými sme narazili na nezlučiteľnosť cieľov zdrojov a hodnôt. Formovanie národných identít v Európe môžeme považovať za veľmi odlišný, ako v prípade oblasti Blízkeho východu. Hranice jednotlivých štátov boli vytvorené bývalými koloniálnymi veľmocami a v histórii môžeme vidieť aj globálne spojenie pod vládou Osmanskej ríše. Oba faktory spôsobili mnohé etnické, náboženské, lingvistické či iné rozdeľujúce znaky. V spore Kurdov a Irackej vlády môžeme vidieť spojenie z etnikom. Za typický konflikt o zdroje môžeme označiť vojnu v Perzskom zálive. Konflikt medzi vládou a teroristickou skupinou (vládu považujú za nespravodlivú, nemajú však ambície ju nahradiť) zase označujeme ako konflikt hodnôt.[1]

Nezlučiteľnosť úloh sme vylúčili zo všetkých konfliktov, pretože týmto dôvodom sa zaoberáme iba v rámci jednej organizácie alebo inštitúcie. Aby sme sa mohli zaoberať nezlučiteľnosťou úloh v rámci inštitúcie (v našom prípade vláda), museli by mať jednotlivé skupiny v spomínaných krajinách spravodlivý podiel vo vláde. V našom prípade boli situácie, kedy jedna strana sporu mala účasť vo vláde minimálnu alebo žiadnu, a rozhodnutia vládnucej strany považovala za diskrimináciu.

U medzištátnych vojen zaznamenávame všetky fázy konfliktnej dynamiky, ktoré sú v poradí (eskalácia->mŕtvoty bod->deeskalácia). U vnútroštátnych konfliktov, kde pozorujeme rozdielne identity, dynamika rôznymi spôsobmi eskaluje a deeskaluje a vytvára deštruktívne vlny. Ako príklad je PKK v Turecku, kedy sa v mŕtvom bode nepodarilo konflikt deeskalovať a neakomodovanie bojovníkov PKK do politického procesu vyústilo v obnovu násilia. Tieto konflikty odolávajú snahám o riešenie, pričom hlavnými otázkami sú bezpečnosť a prístup k politickej reprezentácii. Typickým znakom krajín Blízkeho východu je slabý štát zo silným autoritatívnym vládcom, ktorý likviduje opozíciu, nech je založená na akýchkoľvek požiadavkách.[11]

V pozorovaných konfliktoch môžeme vidieť niekoľko typov intervencií tretích strán. Vo vojne v Perzskom zálive a v boji Irackej vlády proti Kurdom sa vyskytla priama intervencia iného štátu. Druhým typom boli účasť mierovej misie OSN v Kuvajte. OSN taktiež vyzývala o ukončenie konfliktu pomocou rezolúcií. Na rozdiel od OSN, Liga arabských krajín a jej úloha v riešení konfliktov je úplne bezvýznamná. Prispieva tomu hlavne fakt, že konflikt nemôže byť riešený, pokiaľ je silný regionálny štát priamym aktérom konfliktu. [17]

Zapojenie USA v regióne, vďaka politike Saddáma Husseina, začalo trend vplyvu USA na Blízkom východe, ktorý trvá dodnes. Politika USA, ktorá vyvažovala moc Iránu a Iraku, zmenila stratégiu a oslabila Irak voči ostatným štátom Perzského zálivu. USA je viazaná na Blízky východ vďaka energetickej dôležitosti a dlhodobej nestability krajín Perzského zálivu.[4]

5 MOŽNOSTI A OBMEDZENIA REGIONÁLNYCH PRÍSTUPOV K MANAGEMENTU KONFLIKTOV

Irak vs. Kurdi

Výskum konfliktov v rámci medzinárodných vzťahov dokázal, že jednotlivé konflikty prechádzajú v čase rôznymi fázami a v čase sa takisto mení aj samotná intenzita konfliktu. Keďže konflikt predstavuje vzťah medzi dvoma alebo viac aktérmi, títo samotní aktéri môžu postupne zmeniť svoje pôvodné ciele, zámery a prostriedky dosiahnutia cieľov táto skutočnosť môže zmeniť priebeh a charakter prebiehajúceho konfliktu. Intenzita a dynamika daného konfliktu ovplyvňuje nielen nástroje a spôsoby dosiahnutia cieľov jednotlivých strán sporu ale aj následné možnosti riešenia sporov a konfliktov. O postupe pri riešení konfliktu rozhoduje teda stupeň a charakter samotného konfliktu. Každý konflikt, ktorým sme sa zaoberali v tejto práci eskaloval od prvotnej nezhody medzi aktérmi kvôli žiadanej podobe štátu a jeho úlohách a cieľoch až po otvorený ozbrojený násilný konflikt buď vnútroštátny (Egypt, šiiti v Iraku) alebo regionálny (Kurdi verzus Turecko a Irak), v prípade konfliktu medzi Irakom a obyvateľmi kurdskej národnosti vnútroštátny konflikt sa transformoval na medzinárodný konflikt so zapojením tretích strán. Významným faktorom v rámci bezpečnosti a stability regiónu Blízky východ predstavuje súčasný vývoj situácie v irackom Kurdistane. Po viac ako 9 rokoch od začiatku intervencie dochádza k sťahovaniu sa amerických vojsk z územia Iraku napriek prijatiu novej irackej ústavy v roku 2005 ostáva nejasné akým smerom sa bude vyvíjať situácia nielen v rámci Kurdistanu ale v celej krajine. V rámci ústavy, ktorá bola schválená referendum pod patronátom OSN a kurdské elity ju prezentovali ako veľký úspech z hľadiska dlhoročného útlaku kurdskej menšiny. Tvorcovia ústavy, v prevažnej väčšine irackí šiiti a predstavitelia kurdskej menšiny novou ústavou vytvorili z Iraku federáciu s vysokou mierou decentralizácie z obáv o opätovné porušovanie práv menšín zo strany väčšiny ak by opätovne vznikol centralizovaný štát. Ustanovenia v novej ústave rešpektujú autonómiu Kurdistanu, na čele ktorej stojí Kurdska regionálna vláda a priznáva rôzne právomoci regiónom a centrálnej vláde. Vďaka mnohým ustanoveniam možno považovať ústavu z roku 2003 na jednej strane za pokrok v postavení kurdskej menšiny v Iraku, na strane druhej nachádzajú sa v tomto základnom zákone irackého štátu rôzne nejednoznačné formulácie. Najväčšie negatívum predstavuje absencia pojmu kurdský národ, spomína sa kurdský jazyk a kurdska oblasť. Ústava teda nerozlišuje medzi kurdským a arabským obyvateľstvom, pričom iné národy sa v rámci jednotlivých ustanovení spomínajú (napr.

Turkméni). Samotné územné členenie nezohľadňuje rozdielne historické, etnické a geografické odlišnosti, ale člení Irak na hlavné mesto Bagdad, regióny a decentralizovanú oblasť Mufahazat s možnosťou vytvorenia ďalších územno-správnych jednotiek. Samotné právomoci regionálnych vlád sú v porovnaní s právomocami centrálnej vlády značne limitované a úloha tzv. regionálnych vlád spočíva de facto v vykonávaní a interpretovaní zákonov, ktoré prijal parlament v Bagdade. V prípade nesúladu regionálnych zákonov a predpisov s nižšou právnou silou tieto zákony posudzuje Federálny súd, ktorého členmi sú sudcovia výlučne arabskej národnosti. Ústava ani ďalšie zákony neupravujú fakt, že takmer 40% kurdských území bolo vyňatých z kurdského administratívneho regiónu ešte za vlády Husseina počas nútenej arabizácie tohto regiónu a následných ozbrojených konfliktoch. Napriek deklarovanej snahe o vytvorenie federatívneho Iraku, iracké politické elity sa snažia koncentrovať politickú moc a centralizovať krajinu. Napriek negatívnej historickej skúsenosti Kurdov s centrálnou vládou a faktu, že prezidentom Kurdskeho regiónu sa stal kandidát, ktorý podporuje myšlienku vzniku nezávislého kurdského štátu, Kurdi takisto ako iné národy v rámci Iraku majú svojich zástupcov v národnom parlamente, prostredníctvom ktorých presadzujú svoje požiadavky a nevnímajú centrálnu vládu ako hrozbu ale naopak ako príležitosť k posilneniu svojho postavenia a preto vysielajú svojich zástupcov do centrálnych úradov, tento fakt podporuje skutočnosť, že prezidentom Iraku je D. Tálabáni, ktorý je príslušníkom severoirackého kurdského kmeňa Tálabáni. Príslušníci tohto kmeňa zastávajú viaceré významné posty ako ministerstvo pre vodné zdroje alebo post veľvyslanca v Číne. Čo sa týka samotného kurdského etnika toto nevystupuje pri presadzovaní svojich požiadaviek voči centrálnej vláde jednotne nakoľko samotná kurdská menšina je rozdelená do viacerých kmeňov. Rozpory na centrálnej úrovni využívajú jednotlivé kmene na posilnenie svojho postavenia v rámci štátu ale kmeňového zoskupenia namiesto posilnenia samostatnosti kurdského regiónu.

Kurdská otázka v Turecku

Príslušníkov kurdskej menšiny žije v Turecku v súčasnosti podľa odhadov od 11 do 19 miliónov, čo predstavuje 15 až 25 % z celkového počtu obyvateľov. Za práva Kurdov v Turecku od 80-tych rokov bojuje nielen slovné ale aj doslovné Strana kurdských pracujúcich (PKK). Vzájomné násilné strety medzi PKK a vládou si vyžiadali doteraz približne 40 000 obetí. Napriek viacerým snahám o ukončenie konfliktu, spor naďalej pretrváva aj keď počet obetí postupne klesá. Dôvodov pre ukončenie konfliktov je

niekoľko a medzi najvýraznejšie sa radí verejná mienka v Turecku požadujúca ukončenie dlhoročného konfliktu a fakt, že poraziť PKK vojensky je takmer nemožné zo strany tureckej vlády. Ukončeniu konfliktu napomáha fakt, že samotní vládni predstavitelia a vodca zakázanej strany PKK začali spolu rokovať ohľadom budúcej podoby prímeria. Doživotne väznený vodca strany (od roku 1999) PKK Abdullah Öcalan v marci 2013 prostredníctvom otvoreného listu, ktorý adresoval nielen kurdskej ale aj tureckej verejnosti vyhlásil prímerie, ktorému predchádzali rokovania medzi predstaviteľmi PKK a zástupcami vlády. Najmä predstavitelia vládnucej Strany spravodlivosti a rozvoja (AKP) kvôli blížiacim sa prezidentským voľbám snahu vyriešiť patovú situáciu, nakoľko občania Turecka budú prvýkrát v histórii voliť prezidenta priamo. Súčasný premiér Erdogan potrebuje zmeniť niekoľko ústavných článkov a k tomuto potrebuje hlasy aj volených zástupcov Kurdov. Zmeny v ústave majú okrem plánovanej „modernizácie ústavy“ posilniť právomoci a postavenie prezidenta v krajine. Podpora ústavy kurdskými poslancami a stiahnutie sa kurdských bojovníkov závisí nakoľko nová ústava bude garantovať jazykové a kultúrne práva Kurdov a od novej definície tureckého občianstva nakoľko Turecko neuznáva národnostné ale len náboženské menšiny. Pravidlá, ktoré obmedzujú vstupu kurdských a iných menšinových strán by mali byť zrušené, takisto vláda by mala povoliť vyučovanie kurdskeho jazyka na súkromných školách, kurdske mestá by opäť mohli používať kurdske názvy a Kurdi by mohli opäť používať písmeňá charakteristické pre kurdske jazyk. Súčasťou dohody by malo byť prepustenie zadržovaných a väznených kurdských bojovníkov. Prijatie týchto zmien označil samotný premiér Erdogan za historický okamih. Avšak už v septembri toho istého roku PKK oznámila, že sťahovanie bojovníkov pozastavuje z dôvodu neplnenia požiadaviek zástupcami vlády nakoľko samotná PKK nie je jednoliata strana a súčasný vodca Öcalan nemá všetky zložky pod kontrolou.

6 MOŽNOSTI BUDÚCEHO VÝVOJA A DOPADY NA GLOBÁLNU BEZPEČNOSŤ

Vývoj sveta bude na základe doterajších trendov spojený nielen s radou progresívnych trendov vývoja, predovšetkým vo vede, ekonomike a vzdelávania, ale aj s mnohými bezpečnostnými hrozbami. Ich škála je široká – počínajúc devastáciou životného prostredia v globálnom meradle, cez stúpajúce sociálne napätie medzi bohatými a chudobnými regiónmi sveta, dynamický, ale aj často neriadený ekonomický rast krajín „tretieho sveta“, až po narastajúce súperenie o hlavné surovinové zdroje – predovšetkým ropu, plyn a vodu. Vývoj sveta sa v narastajúcej miere bude odohrávať aj na pozadí očakávaného súperenia „starých“ a „nových“ veľmocí, ku ktorému dôjde v súvislosti s formovaním iného modelu multipolárneho sveta. Ten sa začína formovať po asi 20 ročnom dominantnom postavení USA ako jedinej globálnej superveľmoci, ktorá dominantne ovplyvňovala svetový vývoj od rozpadu Sovietskeho zväzu. Scenár jeho priebehu by sa mohol vyvíjať aj nasledovne: Čína bude implodovať. India by mohla stabilizovať svoj vývoj. EÚ by mohla, po krachu lisabonskej stratégie, inováciami smerovať vo svojej premene na verziu škandinávsko-švajčiarskeho modelu. Kapacitné predpoklady USA ich predurčujú, po prechode cyklami tvorivej deštrukcie, na rozpútanie budúcej technologickej revolúcie. [46]

Národné štáty budú mať v rámci svetového usporiadania a v horizonte budúcich dvoch dekád stále dominantné postavenie. Dá sa ale predpokladať, že ich vlády sa ocitnú v silnej konfrontácii s tlakom ekonomickej globalizácie a vplyvom rozširovania nových technológií, hlavne informačných, na politické a spoločenské procesy. Na globálnej úrovni sa bude prejavovať v ďalších 10-15 rokoch asymetria medzi globálnou realitou a existujúcim mechanizmom globálneho vládnutia. Môžeme povedať, že sa to prejaví na činnosti Organizácii spojených národov, ktorá sa už teraz stretáva s určitou stratou svojej činnosti. To bude platiť aj pre ďalšie platformy, ako napríklad G-8. Medzinárodné spoločenstvo začína stále viac a viac fungovať ako globálny systém horizontálnych sietí, ktoré vytvárajú regionálne ekonomické a bezpečnostné organizácie a rôzne zložky vládnej moci v národných štátoch a nevládných organizáciách. Z uvedených dôvodov môžeme predpokladať, že sa začne uvažovať nad novým modelom fungovania OSN, ktorá by sa mohla stať federáciou rôznych zmlúv a paktov od NATO, cez EU po Mercosur alebo NAFTA.

Podľa odhadov vývoja HDP na rok 2020 sa dajú identifikovať tri základné póly: Spojené štáty, Čína a Európska únia. Medzi týmito pólmi budú oscilovať aj ďalší vplyvný aktéri s vlastnými politickými, ekonomickými a bezpečnostnými záujmami – Rusko a India. Ku trom základným pólom je nutné priradiť pól štvrtý – islamský svet. Ten bude hrať významnú úlohu jednak pre koncentrovanie surovinového bohatstva, predovšetkým ropy a plynu na Blízkom východe, a jednak vzhľadom k posilňovaniu extrémistických prúdov vo vnútri islamu, ktoré predstavujú aj v podobe islamského terorizmu vážnu bezpečnostnú hrozbu

Vzťahy medzi „štyrmi pólmi“ budú mať často konfliktný charakter. Našťastie, ich narastajúca ekonomická previazanosť bude druhom záruky, že konflikty neprerastú do takej úrovne, aká hrozila v dobách studenej vojny, t.j. globálneho vojenského konfliktu.

Izraelisko - Palestínska otázka

Konflikty medzi oboma stranami neskončili, nekončia a je jasné, že ako Izraelci, tak Palestínci majú oprávnené argumenty ku hájeniu svojej existencie na tomto území. V súčasnosti môžeme nájsť možnosť vzniku ďalšieho konfliktu na dvoch frontoch: vo vzťahu Izraela k arabským islamským krajinám a v samotných izraelsko - palestínskych vzťahoch. V prvom prípade by sa hrozba mohla vyskytnúť zo strany Iránu, a je na izraelskej vláde, ako sa k tomuto problému postaví. V druhom prípade sú dohady o budúcom vývoji rozporuplné. Za potenciálne priaznivej konštelácie vlády na izraelskej, palestínskej, ale aj medzinárodnej scéne by mohol byť tento konflikt čiastočne riešiteľný. Na druhej strane môže dôjsť k obnoveniu intifády a k ďalším vlnám násilností, ktoré povedú k stratám na životoch a komplikáciám situácie v tejto oblasti.

Islamský svet

Islamský svet sa delí na dve rozdielne zóny. Do prvej zóny zaradíme islamské krajiny juhovýchodnej Ázie (Malajzia, Singapur, Brunej, Indonézia). Tieto krajiny majú značný ekonomický rast a sú lídrami integračných procesov v regióne, predovšetkým v rámci Združenia krajín juhovýchodnej Ázie (ASEAN). Najľudnatejšia moslimská zem sveta – Indonézia je pritom považovaná za potencionálnu regionálnu veľmoc.

Druhá zóna, kam patrí arabský svet, sa stretáva s radou veľmi značných vývojových problémov. Arabským krajinám sa nepodarilo zvládnuť nástup modernity na prelome storočia a jej zrýchlené šírenie prostredníctvom globalizácie. Náboženské hodnoty, na ktorých je postavená islamská spoločnosť, zabránili politickej modernizácii

(demokracia, politický pluralizmus, občianska participácia), čo má tiež za následok obmedzenie ekonomického rastu. Blízky východ je v rámci sveta najzaostalejšia časť v oblasti tvorby pracovných miest, produktivity práce, technologickej modernizácie, rozvoje služieb, vedy a vzdelanosti. V krátkodobom ani dlhodobom horizonte nie je zrejmé, že by sa mohol tento stav zmeniť. Na Blízkom východe sa bude západ ako celok a predovšetkým USA stále stretávať s nedôverou zo strany arabských krajín, ktorá by mohla limitovať demokratizáciu týchto krajín.

Európska únia sa bude musieť venovať stabilizácii Blízkovýchodného regiónu. Kľúčovým bodom bude modernizácia islamskej spoločnosti (reforma ekonomiky, systému vzdelávania, posilňovanie práv žien), čo bude efektívnejšie ako vnucovanie demokracie.[34]

Úskalia demokratizácie krajín Blízkeho východu

Aj keď niektorí politici a vládny predstavitelia vidia zárodok politickej stability Blízkeho východu v demokratizácii (G.W. Bush – Demokratizácia širšieho Blízkeho východu), nemusí byť tomu tak. „Túžba po demokracii“ nemusí byť podľa mňa príčinou protirežimových vystúpení, ale môžu sa na nich podieľať ekonomické pohnútky, ktoré sú zmiešané s demografickými faktormi, úpadkom vzdelávania, absenciou perspektívy, hnevom a (náboženskou) ukrivdenosťou.

V arabskom svete, na rozdiel od západu, ktorý populačne „starne a umiera“, je priemerný populačný rast stále vysoko nad európskym 2,1%. Porovnajme napríklad Egypt, kde v dobe zničenia anarchie v roku 1952 žilo cca 20 mil. obyvateľov. Za približne 60 rokov sa ich počet zoštvornásobil. V roku 1952 mala Saudská Arábia málo cez 4 mil. obyvateľov, dnes má viac ako 23 mil. obyvateľov. Nemá význam udávať ďalšie príklady, jednoducho v arabskom svete je populačný prírastok nekontrolovaný. Na druhej strane, vzdelávanie a tvorba pracovných miest pre nové generácie značne zaostáva. Saudská Arábia robila rôzne opatrenia, aby zamestnávateľia uprednostňovali domácich v technických oblastiach, avšak tieto populárne –izácie nenesú požadovaný efekt. Mnohí zahraniční investori a ich manažéri však nepotrebujú pracovníkov, ktorý vedia naspamäť korán, ale aby vedeli obsluhovať počítače. V krajinách, ktoré disponujú veľkými finančnými prostriedkami na modernizáciu budov, infraštruktúr, zdravotníctva atď., sa žiaľ na výstavbe nepodieľali výkonne. Nielenže peniaze za vykonanú prácu odtekajú do iných, vyspelých štátov, ale aj hlavné mozgy sa po ukončení projektov presunuli naspäť na západ. Pritom domáci obyvatelia odmietajú robiť podradnú prácu.

Myslím si, že krajiny, ktoré majú HDP pod svetovým priemerom a zároveň natalitu väčšiu ako svetový priemer, nie je demokracia kľúčom k riešeniu ich problémov. Treba nájsť odpovede na ekonomické, demografické a vzdelanostné otázky. Demokracia nie je riešenie, ale ďalší stupeň vývoja, ktorý si spoločnosť sama privodí mentálnou atmosférou spoločnosti.

Cestovná mapa pre mier Blízkeho východu

„Roadmap“ je skrátený názov pre dokument Cestovná mapa postupu k trvalému riešeniu izraelsko-palestínskeho konfliktu v súlade s princípom existencie dvoch štátov na základe hodnotenia plnenia ich záväzkov. Spis obsahuje zoznam krokov, ktoré by mali za následok konečné a komplexné riešenie izraelsko-palestínskeho konfliktu do roku 2005. Jednotlivé kroky navrhol 24.6. 2002 bývalí prezident USA G. W. Bush. Riešenie odsúhlasili predstavitelia USA, EÚ Ruska a OSN (tzv. kvarteto).

Základná myšlienka riešenia konfliktu pomocou tohto dokumentu je mierové spolunažívanie dvoch štátov, ktoré je možné dosiahnuť len ukončením násilia a teroristických akcií v oblasti konfliktu. Dve hlavné úlohy pre aktérov konfliktu:

- Palestínska vláda bude bojovať proti teroru a bude schopná v praxi vybudovať demokraciu založenú na trpezlivosti a slobode.
- Izrael urobí všetko potrebné na vybudovanie demokratického palestínskeho štátu.

Cestovná mapa ďalej obsahuje:

- Ukončenie okupácie na základe rezolúcie Bezpečnostnej rady č. 242/1967, 338/1973 a 1397/2002.
- Realizácia princípov prijatých v Madride (1991).
- Realizácia iniciatívy saudskoarabského korunného princa Abdullaha vyzývajúci arabské krajiny k uznaniu Izraela ako suseda žijúceho v mieri.

Cestovná mapa obsahuje časový harmonogram a kritériá k dosiahnutiu pokroku v politickej, bezpečnostnej, ekonomickej a humanitárnej oblasti.

1. Etapa: Palestínčania okamžite zastavia násilie, obnovenie spolupráce v bezpečnostnej oblasti na základe reštrukturalizovaných a efektívne pôsobiacich palestínskych spravodajských služieb. Palestínčania uskutočnia politické reformy s cieľom pripraviť vybudovanie vlastnej štátnosti a Izrael urobí všetky kroky v prospech normalizácie života Palestínčanov.

2. Etapa: Vytvoriť nezávislý palestínsky štát, reformovať občianske inštitúcie a bezpečnostné štruktúry, obnovenie palestínskej ekonomiky, urovnanie vzťahov medzi Izraelom a Sýriou a Izraelom a Libanonom.
3. Etapa: Pokračovanie reforiem, upevnenie palestínskych inštitúcií, postupné efektívne plnenie záväzkov v oblasti bezpečnosti, úspešné izraelsko-palestínske rokovania o dosiahnutí konečného riešenia, uviesť do života koncepciu dvoch štátov - Izraela a životaschopnej, suverénnej, nezávislej Palestíny, žijúcich vedľa seba v mieri, mierové spolužitie všetkých štátov v oblasti ako dôsledok dosiahnutého arabsko-izraelského mieru.

O čo jednoduchšie bolo vytvoriť nový mierový plán, o to komplikovanejšia bola jeho realizácia. Aj keď ho obe strany formálne akceptovali, ani jedna strana s ním nebola úplne spokojná, v dôsledku čoho pristupovali k jeho implementácii neochotne. Tvorcovia Cestovnej mapy mali dozeráť na jej implementáciu a pomáhať pri nej. Vzhľadom na skutočnosť, že doposiaľ nebola dokončená ani prvá časť plánu, ktorý mal byť naplnený do konca roka 2005, je zrejmé, že členovia Kvarteta strany konfliktu v tomto smere neovplyvnili dostatočne.

Rozpad Blízkeho východu

Politická nestabilita, množstvo ozbrojených konfliktov, súperenie o prihraničné územia sú možné dôvody rozpadu Blízkeho východu v budúcnosti. Podľa americkej analytičky Robin Wrightovej, by sa mohla oblasť Blízkeho východu „potrhať“ až na štrnásť nových štátov.

Keď sa pozrieme na mapu Sýrie, tak tá už je skoro rozdelená na tri časti. Jednu ovláda prezident Bašar Asad a šiitska alavitská sekta z Damasku, druhú sunnitský rebeli, medzi ktorými je čoraz viac džihádistov zo susedného Iraku, a na severe sú Kurdi so svojou túžbou po Kurdistane so svojimi bratmi z Turecka a Iraku.

„Vojna v Sýrii je bod zlomu,“ napísala americká analytička o občianskom konflikte, ktorý funguje často podľa etnickej či sektárskej príslušnosti a mohol by sa stať rozbuškou aj pre štáty ako Irak, Saudská Arábia či Jemen.

Rivalita medzi šiitmi a sunnitmi by mohla vyvolať vznik akéhosi Sunnistanu medzi Sýriou a Irakom či Šiitistanu pod Bagdadom. „Irak je zlomová línia medzi šiitským a sunnitským svetom a všetko, čo sa stane v Sýrii, má dôsledky na politiku v Iraku,“ povedal vyslanec OSN Martin Kobler. Brutálne sektárske násilie, ktoré je najviditeľnejšie najmä pri

takmer každodenných teroristických útokoch v Iraku posledných týždňov, tomu dáva za pravdu.

Hranice Blízkeho východu už boli neraz skúšané. Saudská Arábia by sa mohla rozpadnúť na 5 častí, ak by v priebehu rokov došlo k mocenskému rozvratu, avšak kráľovská rodina je veľmi mocná a bohatá.

Lýbia, krajina rozdelená vplyvnými kmeňmi, by sa mohla rozdeliť na tri štáty a to: Tripolsko, Kyrenaika a púštny štát Fezzín. Niektorí lídri púštnej provincie na juhu Lýbie už vyhlásili svoju autonómiu a podobné ohlasy sa ozývajú v Kyrenaike na východe krajiny, bohatej na ropu. Práve ropné bohatstvo bolo hlavným hnacím motorom vzbury, ktorá sa v roku 2011 konala pod zástavou kráľa Idrisa, rodáka z Kyrenaiky. Skutočná autonómia a suverenita východu v rozpočtovej problematike je problémom číslo 1. Navyše, celá východná historická oblasť bola rozdelená na kmene, ktorých je skoro 1500. Ložiská sú na územiach iných kmeňov, potrubia vedú cez územia iných a prístavné zariadenia a terminály sú v rukách iných. Práve tieto skutočnosti môžu byť v budúcnosti zárodkami rôznych stretov. Načrtáva sa aj scenár, kedy by mohla byť Lýbia opäť zjednotená, avšak západné kmene by musel zjednotiť silný vládca v podobe nového Kaddáfího.

Rozdelenie môže nastať aj v Jemene, ktorý sa zjednotil len v roku 1990. Členovia separatistickej organizácie žiadajú referendum, ktoré by mohla využiť Saudská Arábia, ktorá má s regiónom bohaté sunnitské aj rodinné väzby, a prístup k Arabskému moru by sa jej hodilo.

Obrázok 5: Rozdelenie Lýbie

Obrázok 6: Rozdelenie Blízkeho východu

Irak – Kurdi na severe by sa pripojili k sýrskym Kurdom. Sunniti by si Sýriou na západe vytvorili Sunistan a na juh od Bagdadu by mohol vzniknúť Šiitistan.

Saudská Arábia – Z dlhodobého hľadiska Saudská Arábia čelí vnútorným rozdielom (šiiiti vs sunniti), ktoré by mohli vypuknúť pri výmene vládcov kráľovskej rodiny Saudov. Rozdelenie silne centralizovaného štátu s absolútnou monarchiou nie je však nič jednoznačné. Trinástim provinciám sa stav centralizovanej moci nepáči, preto poskytujú základne separatistickým skupinám. Nemôžeme však zabudnúť na to, že Saudská Arábia je kľúčovým spojencom pre USA v regióne Blízkeho východu a ich ekonomické vzťahy sú úzko prepojené. Ak by sa však problémy vygradovali, neriešili a na trón by nastúpil vládca s inými názormi, mohla by sa rozpadnúť na 5 regiónov, ktoré predchádzali modernému štátu.

Jemen – Najchudobnejšia arabská krajina sa môže rozdeliť na Severný a Južný Jemen, juh by sa mohol stať súčasťou Saudskej Arábie, pretože sa jej hodí prístup k Arabskému moru,

keďže väčšinou jej obchodu putuje námornými cestami a obišla tak Hormuzský prieplyv ovládaný Iránom. Oba regióny sú navyše prepojené rodinnými väzbami.

Politická rozháranosť by mohla prispieť aj ku vzniku troch mestských štátov: Misuráta, Džabal ad-Drúz a Bagdad.

ZÁVER

Prvým cieľom práce bolo identifikovať hlavné trendy v oblasti ozbrojených konfliktov v regióne Blízkeho východu od konca studenej vojny, ktoré sú popísané v 6. kapitole. Práca analyzovala tieto ozbrojené konflikty: Vojna v Iraku 2003, Vojna v Perzskom zálive, konflikt Tureckej vlády s Kurdskou stranou pracujúcich, konflikt Irackej vlády so šiitskou opozíciou a Kurdmi a konflikt Egyptskej vlády proti Al-Gama'a al-Islamiyya a Tawhid wal Jihad.

Hlavnými predmetmi sporov boli distribúcia politická moc, ekonomické zdroje a hodnoty vyplývajúce z rozdielnych identít bojujúcich skupín. V oblasti Blízkeho východu môžeme identifikovať konflikty, ktoré boli a aj sú riešené bez zásahu tretej strany, avšak hlavne kvôli globálnej ekonomickej stabilite identifikujeme konflikty, ktoré boli ukončené intervenciou tretej strany.

Ozbrojené konflikty majú v tejto oblasti dvojaký dopad. Na jednej sa každý ozbrojený konflikt podieľa na politickej destabilite v danej krajine, avšak na druhej strane, vyriešenie vzniknutého konfliktu môže mať pozitívne účinky na budúcu politickú stabilitu. Ozbrojené konflikty sú následkom prehliadanie požiadaviek minoritných skupín, ktoré sa nepodieľajú na výkone politickej moci alebo sa nachádzajú na okraji spoločnosti.

Riešenia, ktoré by predchádzali a zabráňovali vzniku konfliktov majú rôznorodý charakter. Oblasť Blízkeho východu sa stretáva s problémami ako silné postavenie náboženstva v spoločnosti, ktoré ma navyše rozdelenie na rôzne vetvy, vysoká nezamestnanosť mladých ľudí, ktorá spôsobuje nespokojnosť a podporu pre radikalizmus v rámci zmien, politická singularita, ktorá potláča požiadavky opozície a v neposlednom rade nízka úroveň technologickej vyspelosti, infraštruktúry a vzdelanosti.

Budúci vývoj Blízkeho východu je vzhľadom na terajšiu komplikovanú situáciu naklonený k rozpadu na viacero štátov z dôvodu etnickej rôznorodosti.

CONCLUSION

The first aim of this work was to identify major trends in armed conflicts in the Middle East since the end of the Cold War , as described in Chapter 6. The work has analyzed these armed conflicts : Iraq War 2003 Gulf War , the Turkish government conflict with the Kurdistan Workers Party , the Iraqi government conflict with the Shia and Kurd opposition and conflict Egyptian government against al - Gama'a al - Islamiyya and the Tawhid wal Jihad .

The main subject of the dispute was the distribution of political power , economic resources and values resulting from different identities warring groups. In the Middle East we can identify conflicts that have always been solved without the intervention of a third party , but mainly due to global economic stability , we identify conflicts that were completed third-party intervention .

Armed conflicts have under the dual impact. On the one everyone involved in armed conflict to political destabilization in the country , but on the other hand , resolve the resulting conflict can have positive effects on the future political stability . Armed conflicts are a result of viewing requirements minority groups that do not participate in the exercise of political power , or on the margins of society .

Solutions that prevent and deter the emergence of conflicts have varied in nature . Middle East region is facing challenges as a strong role of religion in society , which in addition has split into various branches , high youth unemployment , which causes dissatisfaction and support for radicalism in the context of change, political singularity that suppresses the demands of the opposition , not least the low level technological advancement , infrastructure and education.

Future developments in the Middle East is due to the current difficult situation inclined to break several states because of ethnic diversity.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BARTOS, Otomar J a Paul Ernest WEHR. Using conflict theory. New York: Cambridge University Press, 2002, xi, 219 s. ISBN 05-217-9446-3.
- [2] BIRKELAND, Nina M. a Edmund JENNINGS. Global Overview of Trends and Developments in 2010.
- [3] BUZAN, Barry. People, states, and fear: the national security problem in international relations. Chapel Hill: University of North Carolina Press, c1983, x, 262 p. ISBN 08-078-4113-7.
- [4] BUZAN, Barry a Ole WÆVER. Regions and powers: the structure of international security. New York: Cambridge University Press, 2003, xxiv, 564 p. ISBN 05-218-9111-6.
- [5] BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap de WILDE. Bezpečnost: nový rámec pro analýzu. 1. vyd. Překlad Ivo Lukáš. Brno: Centrum strategických studií, 2005, 267 s. Současná teorie mezinárodních vztahů. ISBN 80-903-3336-2.
- [6] HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.
- [7] MARSHALL, Monty. G. *Fragility, Instability, and the Failure of States: Assessing the Sources of Systemic Risk* [online]. Council on Foreign Relations Press, 2008[cit. 2014-05-14]. Dostupné z:<http://www.cfr.org/conflict-prevention/fragility-instability-failure-states-assessing-sources-systemic-risk/p17638>
- [8] UNIT ATLAS. North Africa and Southwest Asia. 3. vyd. London: Nexuslearning, 2010. Dostupné z: http://www.nexuslearning.net/books/ML-WCG-East/Unit_3_Atlas.pdf
- [9] RAMSBOTHAM, Oliver, Hugh MIALL a Tom WOODHOUSE. Contemporary conflict resolution: the prevention, management and transformation of deadly conflicts. 3rd ed. Malden, MA: Polity, 2011, xxvi, 507 p. ISBN 07-456-4974-2.
- [10] BURTON, John W. Resolving deep-rooted conflict: a handbook. Lanham, MD: University Press of America, c1987, vii, 74 p. ISBN 08-191-6285-X.
- [11] AZAR, Edward E. The management of protracted social conflict: theory and cases. Brookfield, Vt., USA: Gower Pub. Co., c1990, ix, 157 p. ISBN 18-552-1063-0.
- [12] KRIESBERG, Louis, Terrell A NORTHROP a Stuart J THORSON. Intractable conflicts and their transformation. 1st ed. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1989, xv, 249 p. ISBN 08-156-2477-8.
- [13] WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 250

s. ISBN 978-807-3803-391.

- [14] VASQUEZ, John A. The war puzzle. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, c1993, xiii, 378 s. Cambridge studies in international relations, 27. ISBN 05-213-6674-7.
- [15] CLAUSEWITZ, Carl von, Edited and translated by Michael Howard and Peter PARET, Michael Howard INTRODUCTORY ESSAYS BY PETER PARET, With a commentary by Bernard BRODIE a Index by Rosalie WEST. On war. 1st Princeton pbk. print. Princeton, N.J: Princeton University Press, 1989. ISBN 978-069-1018-546.
- [16] PFETSCH, Frank R a Christoph ROHLOFF. National and international conflicts, 1945-1995: new empirical and theoretical approaches. New York: Routledge, 2000, xiv, 282 p. ISBN 04-152-2344-X.
- [17] WALLENSTEEN, Peter a Peter WALLENSTEEN. Understanding conflict resolution. 3rd ed. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications, 2012, ix, 338 p. ISBN 978-085-7020-505.
- [18] SINGER, Joel D a Melvin SMALL. The wages of war, 1816-1965: a statistical handbook. New York: Wiley, 1972, xii, 419 p. ISBN 04-717-9300-0.
- [19] HOLSTI, Kalevi J. The state, war, and the state of war. New York, N.Y., USA: Cambridge University Press, 1996, xiv, 254 p. ISBN 05-215-7790-X.
- [20] OLSON, Marie a Jay ROTHMAN. Journal of Peace Research. Journal of peace research. Oslo: Universitetsforlaget, 2011, č. 3, s. 289-305.
- [21] HOBBS, Thomas a Paul SEAWARD. Behemoth, or, The Long Parliament. New York: Oxford University Press, 2010, x, 426 p. ISBN 01-982-4871-7.
- [22] FROMM, Erich a [z německého autorizovaného překladu ... přeložil Bedřich PLACÁK]. Anatomie lidské destruktivity: můžeme ovlivnit její podstatu a následky?. Praha: Aurora, 2007. ISBN 80-729-9089-6.
- [23] MALINOWSKI, Bronisław. An Anthropological Analysis of War. War and peace in an age of terrorism: a reader. Boston: Pearson/Allyn, 2006, č. 39, s. 222-226.
- [24] MALEŠEVIĆ, Siniša. The sociology of war and violence. New York: Cambridge University Press, 2010, x, 363 p. ISBN 3251149.
- [25] MEAD, Margaret. Warfare is only an Invention—Not a Biological Necessity. War and peace in an age of terrorism: a reader [online]. Boston: Pearson/Allyn, 2005, s. 219-221 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: http://astro.temple.edu/~dmg33/Mosaic_II_fall_files/Mead.pdf
- [26] ZARTMAN, William. The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments. *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes* [online]. 2003, s.19-29[cit.2014-0511].

- [27] PFETSCH, Frank. Internationale Politik. Berlin: Werner Weidenfeld, 1994, ^{^^^}sv. ISBN 1430-175X.
- [28] GALTUNG, Johan. Peace by peaceful means: peace and conflict, development and civilization. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1996, viii, 280 p. ISBN 08-039-7511-2.
- [29] RICHMOND, Oliver. Devious Objectives and the Disputants' View of International Mediation: A Theoretical Framework. *Journal of Peace Research*. 1998-11-01, vol. 35, issue 6, s. 707-722. DOI:10.1177/0022343398035006004. Dostupné <http://jpr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0022343398035006004>
- [30] WEHR, Paul. a John. P. LEDERACH. Mediating Conflict in Central America. *Journal of Peace Research*. 1991-02-01, vol. 28, issue 1, s. 85-98. DOI: 10.1177/0022343391028001009. Dostupné z: <http://jpr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0022343391028001009>
- [31] FISHER, Ronald J. a Loreleigh. KEASHLY. The Potential Complementarity of Mediation and Consultation within a Contingency Model of Third Party Intervention. *Journal of Peace Research*. 1991-02-01, vol. 28, issue 1, s. 29-42. DOI: 10.1177/0022343391028001005. Dostupné z: <http://jpr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0022343391028001005>
- [32] KRIESBERG, Louis, Terrell A NORTHROP a Stuart J THORSON. Intractable conflicts and their transformation. 1st ed. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1989, xv, 249 p. ISBN 08-156-2477-8.
- [33] MIALI, Hugh. Conflict Transformation: A Multi-Dimensional Task. Transforming Ethnopolitical Conflict. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2004, s. 67. DOI: 10.1007/978-3-663-05642-3_4. Dostupné z: http://www.springerlink.com/index/10.1007/978-3-663-05642-3_4
- [34] BALABÁN, Miloš. Prognóza geopolitického vývoje světa v horizontu roku 2020: Veřejná politika a prognostika. [online]. 2006 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/123_020-Balaban.pdf
- [35] WOYKE, Wichard. Handwörterbuch internationale Politik. 10., durchges. Aufl. Opladen [u.a.]: Budrich, 2006. ISBN 978-382-5207-021.
- [36] ČERVOV, Nikolaj, Radovan PRAŽÁK a Vasilij MOZOROV. O bezpečnosti v jaderném věku. Praha: Naše vojsko, 1984.
- [37] ŠVRNDA, František. Mäkká bezpečnosť a nevojenské bezpečnostné hrozby. *Mezinárodní politika*. 2001, č. 12.
- [38] KULAŠÍK, Peter. Slovník bezpečnostných vzťahov. 2., doplnené a upr. vyd. Bratislava: Smaragd, 2002, 270 s. ISBN 80-890-6308-X.
- [39] Brockhaus-Enzyklopädie: in zwanzig Bänden. 17., völlig neubearb. Aufl. Wiesbaden:

Brockhaus, 1966. ISBN 978-376-5300-004.

- [40] Slovenská republika. Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky. In: Bratislava, 2001, č. 1312. Dostupné z: <http://www.mepoforum.sk/download/19/bs.doc>
- [41] FIGEL, Ján. Bezpečnostné výzvy po ukončení studenej vojny a slovenská bezpečnostná politika. Slovensko a NATO – bezpečnosť prostredníctvom spolupráce: Výskumné centrum SFPA.2001.
- [42] KREJČÍ, Oskar. Mezinárodní politika. Praha: Ekopress, 2007. ISBN 8086929217.
- [43] BUZALKA, Ján. Vybrané otázky teórie krízového manažmentu a civilná ochrana. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2001. ISBN 8080541655.
- [44] KREJČÍ, Oskar. Geopolitika stredoevropského priestoru: pohľad z Prahy a Bratislavy. 3., upr. a rozš. vyd. Praha: Professional Publishing, 2009, 399 s. ISBN 978-807-4310-010.
- [45] Bezpečnosť pro Evropu: Závěrečná správa. Praha,USA: Brown University, 1994.
- [46] RAŠO, Michal. Multipolárny svet 21. storočia. *Hnonline* [online]. 2010 [cit. 2014-05-11]. Dostupné z: <http://hn.hnonline.sk/multipolarny-svet-21-storocia-416208>
- [47] NOVOTNÝ, Adolf. Cestovná mapa. *Mepforum* [online]. 2007 [cit. 2014-05-14]. Dostupné z: <http://www.mepoforum.sk/medzinarodne-vztahy/slovník-medzinarodnych-vztahov/cestovna-mapa/>
- [48] MEARSHEIMER, John J a Stephen M WALT. *The Israel lobby and U.S. foreign policy*. 1st ed. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2007, xii, 484 p. ISBN 03-741-7772-4.
- [49] HEIDELBERG INSTITUTE FOR INTERNATIONAL CONFLICT RESEARCH: *Conflict Barometer* [online]. The Department of Political Science: University of Heidelberg, 2008 [cit. 2014-05-15]. Dostupné z: http://hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2004.pdf
- [50] *Kuwait Country Report* [online]. , Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2012 [cit. 2014-05-15]. Dostupné: <http://www.bti-project.org/fileadmin/Inhalte/reports/2012/pdf/BTI%202012%20Kuwait.pdf> [51] Kamrava 2011
- [51] UCDP Conflict Encyclopedia: Uppsala Conflict Data Program 2011. UPPSALA CONFLICT DATAPROGRAM.[online].[cit.2014-05-15].Dostupné z:<http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/search.php>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MMF	Medzinárodný menový fond
SB	Svetová banka
EU	Európska Únia
GCC	Gulf Cooperation Council
COW	Correlates of WAR Project
UCDP	Upsalla Conflict Data Program
CID-CM	Center for International Development and Conflict Management
KOSIMO	Konflikt-Simulation-Modell
PRIO	Peace Research Institute Oslo
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute
TAPRI	Tampere Peace Institute
USA	United States of America
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík
MHS	Mutually husting stalemate
OSN	Organizácia spojených národov
ICR	Interactive conflict resolution
ARIA	Anstagonism-Resonance-Invention-Action
KDPI	Demokratická strana iránskeho Kurdistanu
AKAP	Al-Kajda na Arabskom polostrove
MEK	Strana ľudových muhadžedínov
PKK	Kurdská strana pracujúcich
UNSCOM	United Nations Special Commission
UNMOVIC	The United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission
CIA	Central Inteligence Agency
HDP	Hrubý domáci produkt

OPEC	Organisation of the Petroleum Exporting Countries
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
SICRI	Supreme Council for The Islamic Revolution in Iraq
UNIKOM	United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission
NATO	Severoatlantická aliancia0
NAFTA	North American Free Trade Agreement
ASEAN	Združenia krajín juhovýchodnej Ázie

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázok 1:Blízky východ	11
Obrázok 2: Pomer vnútroštátnych a medzištátnych vojen od roku 1945	16
Obrázok 3:Konfliktný trojuholník	28
Obrázok 4:Dynamika a štádiá konfliktu	29
Obrázok 5:Rozdelenie Lýbie	68
Obrázok 6:Rozdelenie Blízkeho východu	69